

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

MILDA DZIMIDAITĖ

**LIETUVOS NACIONALINĖS GYNYBOS POLITIKA.
BALANSAVIMAS TARP ĮSIPAREIGOJIMŲ IR POREIKIŲ?**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: doc. dr. Inga Vinogradnaitė

Vilnius, 2018

Magistro darbo vadovės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas (*Lietuvos nacionalinės gynybos politika. Balansavimas tarp įsipareigojimų ir poreikių?*) yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Vardas, pavardė

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Dzimidaitė M. Lietuvos nacionalinės gynybos politika. Balansavimas tarp įsipareigojimų ir poreikių?: Tarptautinių santykių ir diplomatijos, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė I. Vinogradnaitė. – Vilnius, 2018. – 49 p.

Reikšminiai žodžiai: nacionalinė gynybos politika, Rusija, NATO, karinė strategija, tarptautiniai įsipareigojimai, žvalgybos institucijos, grėsmių vertinimas

Šiame darbe nagrinėjama kaip 2014 metų Ukrainos įvykiai pakeitė Lietuvos nacionalinę gynybos politiką. Kokie veiksniai lėmė Lietuvos atsigręžimą į teritorinės gynybos pajėgumų stiprinimą ir kaip tai keičia valstybės tarptautinius įsipareigojimus kariniame aljanse NATO.

Bus nagrinėjama Rusijos užsienio politika bei jos keliamos grėsmės. Taip pat Lietuvos žvalgybos institucijų grėsmių vertinimo ataskaitų, bei karinių strategijų pokyčiai. Pateikiama kaip vyko NATO transformacija atsižvelgiant į Krymo okupaciją ir kokie išorės veiksniai lemia pokyčius formuojant nacionalinę gynybos politiką.

Turinys

Table of Contents

Įvadas	5
I Dalis	6
Literatūros apžvalga.....	6
Veiksniai lemiantys Lietuvos nacionalinę gynybos politiką:	10
Rusija	10
NATO	12
Karinės strategijos modeliai.....	17
Apibendrinimas.....	27
II Dalis.....	28
Rusijos užsienio politikos veiksmai šiandien	28
Lietuvos žvalgybos institucijų grėsmių vertinimas.....	29
Lietuvos karinių strategijų pokyčiai	33
NATO transformacija	35
Išorės veiksniai lemiantys Lietuvos įsitraukimą plėtojant daugiašalius ir dvišalius santykius	38
Išvados.....	43
Literatūros sąrašas.....	44
Summary.....	48

Ivadas

2014 metų Ukrainos krizė ir Krymo okupacija buvo esminis įvykis pakeitęs visos Europos ir ypač Baltijos šalių suvokimą apie Rusijos vykdomą politiką užsienio šalių atžvilgiu. Didžioji kaimynė parodė, kad neišsižada savo agresyvios politikos, bei vis dar reiškia pretenzijas į buvusių posovietinių šalių teritorinę nepriklausomybę. Rusija po nesėkmingo ir šalies statusą pažeminančio karo su Gruzija jau nuo 2008 metų iš esmės transformavo savo kariuomenę, modifikavo savo nacionalinius interesus. Vakarai nesugebėjo užbėgti įvykiams už akių, greičiausiai dėl to, jog Rusijai nuosekliai pavykus suplanuoti ir puikiai atlikus „namų darbus“ bei pasitelkus vis labiau populiarėjančio hibridinio karo ypatumus, vis labiau į paraštes nustumiant konvencinio karo strategijas, sugebėjo pakeisti ilgai *status quo* palaikiusį Europos žemėlapi ir perbraižyti sienas savo naudai. Be to žaisdama Tarptautinės teisės taisyklėmis pasiekė vieną iš savo nacionalinių interesų – „apgynė“ savo tėvynainius anksčiau Sovietų Sąjungai priklausančioje valstybėje.

Šis geopolitinis įvykis iš pagrindų privertė Baltijos valstybes keisti savo nacionalinės gynybos strategijas bei politiką. Lietuva 2015 metais grąžino daug ažiotažo susilaukusią privalomąją karo tarnybą, kuri buvo panaikinta 2008 metais. Iki šiol šis sprendimas šalyje vertinamas dviprasmiškai. Nors toks veiksmas neabejotinai yra pareiškimas didžiajai kaimynei Rusijai susimąstyti, jog Lietuva pasirengusi imtis visų priemonių tam, kad atgrasytų ją imtis bet kokių priešišku ir agresyvių veiksmų, kėsiantis į Lietuvos nepriklausomybę ir teritorinį integralumą. Tačiau skeptikai nesutinka jog privalomosios karinės tarnybos grąžinimas gali tokią didelę valstybę kaip nors iš esmės atgrasyti ir jog šis sprendimas yra tik pinigų švaistymas. Skeptikai taip pat pabrėžė, kad vienintelis atgrasymo būdas yra tai, jog Lietuva priklauso NATO aljansui ir intervencijos atveju tik Vakarų šalys narės sugebės apginti Lietuvą numanomo karinio konflikto metu su Rusija, pagal 5 NATO straipsnį.

Lietuva taip pat nusprendė daugiau lėšų skirti gynybos reikmėms ir jau 2018 metais pagaliau pasiekti jau anksčiau numatytus įsipareigojimus skirti 2 procentus šalies BVP (Bendro vidaus produkto) gynybai. Baimę bei grėsmę pajutusi valstybė, taip pat nusprendė papildyti savo karinę techniką vokiškais šarvuočiais Boxer, kuriuos įsigijo už 386 milijonų eurų. Tokiais Lietuvos veiksmais ne tik bandoma atgrasyti Rusija, tačiau ir parodyti Vakarams, jog valstybė pasiruošus prisiiinti įsipareigojimus, bei didinti savo gynybos pajėgumus už paramą karinio konflikto su Rusija atveju.

Tačiau ar Lietuvos užmojai ir plėtojama nacionalinė gynybos politika tikrai garantuoja geriausią būdą apsiginti numanomo konflikto atveju? Kaip tokius sprendimus traktuoja kitos, daug didesnės bei stipresnės NATO aljanso valstybės? Galbūt jau egzistuoja gerųjų praktikų iš kurių verta pasimokyti ir adaptuoti kuriant savo modernią bei patikimą valstybės nacionalinę

gynybos politiką? Narystė NATO reiškia savo kariuomenės pritaikymą ne tik savo teritorinei gynybai, bet ir pasirengimą su sąjungininkėmis dalyvauti tarptautinėse operacijose.

Šis darbas padalintas į dvi dalis. Pirmojoje dalyje pateikiama literatūros apžvalga, bei veiksniai, lemiantys Lietuvos nacionalinės gynybos politiką (Rusija, NATO, jau egzistuojantys karinės strategijos modeliai). Antrojoje aptariama kokių veiksnių Rusija šiandien imasi savo užsienio politikos įgyvendinimui; kaip Lietuvos žvalgybos institucijos vertina egzistuojančias grėsmes; kaip kito Lietuvos karinės strategijos; kaip NATO transformacija keičia Lietuvos gynybos politiką; bei kokie veiksniai lemia didesnę įsitraukimą į daugiašalius ir dvišalius santykius, norint užtikrinti valstybės saugumą.

Ukrainos įvykiai privertė Lietuvą stiprinti teritorinę gynybą užtikrinančius karinius pajėgumus, tačiau ar tai keičia valstybės tarptautinius įsipareigojimus nėra aišku. Todėl šio darbo tikslas yra atsakyti į klausimą ar matomi pokyčiai Lietuvos gynybos politikoje reiškia balansavimą tarp tarptautinių įsipareigojimų ir teritorinės gynybos (ribotus išteklius paskirstant tiek tarptautinių įsipareigojimų laikymuisi, tiek teritorinės gynybos principų stiprinimui), ar tik vienos iš šių sričių reformas?

I Dalis

Literatūros apžvalga

Deividas Šlekys, 2017 metais savo straipsnyje *Lithuania's Balancing Act*, atsispiria nuo Ukrainos įvykių ir Krymo okupacijos 2014 metais ir teigia, jog tai buvo kone esminis impulsas Lietuvai persvarstyti savo valstybės gynybos politiką bei karinę struktūrą. Rusijos vykdoma agresyvi užsienio politika tiek Gruzijos (2008 metai), tiek minėtos Ukrainos atveju verčia labiau dėmesį koncentruoti į teritorinės gynybos stiprinimą, iš esmės didinant gynybos biudžetą, organizuoti naujus viešuosius pirkimus karinei technikai bei ginkluotei įsigyti, aktyviau rengti bei dalyvauti karinėse pratybose. Tai nereiškia, kad Lietuvos valstybė iki pat geopolitinių pokyčių kaimyninėse valstybėse to nedarė, tiesiog tai lėmė, kad jie verčia permąstyti ar tinkama karinė doktrina bei strategija yra vykdoma, bei tai, jog tobulinimas turi vykti daug didesniais lygiais ir tempais.

Nuo pat 1990 metų Lietuvai atkūrus nepriklausomą respubliką prasidėjo nuolatinis reguliariųjų karinių pajėgų vystymas. Valstybė dalyvavo daugybėje tarptautinių karinių operacijų ir kitose su karyba susijusiose veiklose. Kadangi Lietuva tarptautinės bendruomenės (NATO šalių narių) akyse pasirodė itin gerai, buvo ir toliau tikimasi, kad toks Lietuvos aktyvumas vykdant šias tarptautines operacijas nesumažės, o galbūt net padidės. Tačiau naujai atsiradę bei iškilę saugumo

iššūkiui suponuoją, jog atėjo laikas rasti naujus būdus kaip balansuoti tarp įsipareigojimų tarptautinėms organizacijoms ir savo pačios valstybės saugumo užtikrinimo plėtojant teritorinės gynybos koncepciją.¹

Išvadose Šlekys teigia, jog šiuo metu Lietuvai visai neprastai sekasi balansuoti tarp teritorinės gynybos poreikius užtikrinančių veiksnių bei tarptautinių įsipareigojimų siųsti savo karines pajėgas į tarptautines operacijas bei misijas. Tačiau Lietuvai bandant stiprinti ne tik daugiašalius bendradarbiavimo ryšius gynybos klausimais, bet ir dvišalius ar regioninius, ją tik dar labiau pastūmės didesnių įsipareigojimų link, kas reikš tik dar dažnesnį dalyvavimą vykdant operacijas ir misijas svetur.²

Margarita Šešelgytė savo darbe *A Midget Warrior: Security Choices of Lithuania* analizuoja Lietuvos strateginę kultūrą. Strateginę kultūrą „sudaro bendros prielaidos, sprendimų taisyklės, kurios įveda tvarką individų ir grupių santykių suvokime, jų socialinėje, organizacinėje ir politinėje aplinkoje.“³ Jai įtaką daro geopolitinė aplinka, potencialios grėsmės, o šios savo ruožtu lemia kokią strategiją ir saugumo modelį valstybė pasirinks ir vystys. Savo tyrime Šešelgytė sako, jog strateginės kultūros, pagal keliamus prioritetus gali atspindėti dvejopus tipus – modernius arba postmodernius, kurių pasirinkimas labiausiai ir atspindi valstybės vystomą užsienio politiką bei nacionalinį identitetą. Lietuvos saugumo politiką numatančiuose dokumentuose, aiškiai matoma jog egzistuoja abiejų, tiek modernių, tiek postmodernių modelių požymiai, tačiau praktinis jų įgyvendinimas labiau remiasi moderniuoju.⁴

Tokį teorijos ir praktikos neatitikimą gali lemti tai, jog Lietuva yra maža valstybė, o anot autorės, mažos valstybės neturi savarankiško strateginio mąstymo ir yra linkusios reaguoti į tarptautinę aplinką ir jos keliamas grėsmes. Tad realiai, Lietuvos strateginę kultūrą nustato išoriniai faktoriai. Nors mažos valstybės neturi daug išteklių, įtakos ir ilgalaikės tvarios strateginės vizijos, tačiau tokios valstybės yra linkusios garsiai kalbėti ir reikštis tarptautinėje erdvėje. Taip pat jos yra linkusios derybų metu iškelti problemas ir grėsmes, apie kurias ne visada nori girdėti didžiosios valstybės. Tačiau būtent tokį elgesį Lietuvos atveju lemia istorinė patirtis, konkrečiai – santykiai su Rusija.

Nuo pat nepriklausomybės atkūrimo Lietuva visa galva paniro į tarptautines karines operacijas. Tai lėmė noras priklausyti Vakarų demokratinėms valstybėms, tapti NATO nare ir taip

---

¹ Deividas Šlekys, „Lithuania’s Balancing Act.“ *Journal on Baltic Security*, Vol.3 Issue 1, 2017, 43.

² Ten pat, 54.

³ Alistair I. Johnston, „Thinking about Strategic Culture.“ *International Security*, Vol. 19, No. 4, 1995, 45.

⁴ Margarita Šešelgytė, „A Midget Warrior: Security Choices of Lithuania.“ *Defence and Security for the Small. Perspectives from the Baltic States*, 2013, 31.

užtikrinti valstybės saugumą. Be to, tai dalis *brand'o*. Kitos valstybės, kurios taip pat nepasižymi dydžiu randa kitą nišą. Pavyzdžiui, tokios valstybės kaip Suomija, Švedija, Danija pasižymi savo tarptautiniais diplomatais ir tarpininkais vykstant skirtingų valstybių deryboms. Tuo tarpu Lietuva save visada suvokė kaip karingą valstybę, tad ėmėsi to, kas jos suvokimu jai sekasi geriausia. Apie tai kalba ir Deividas Šlekys. Jis sako, kad mūsų net mokykliniai istorijos vadovėliai remiasi karu bei karyba, o ne menu, daile, architektūra ar amatais. Partizanai apkritai laikomi superherojais, o visas tarpukario rezidencijos pasipriešinimas (vėlgi apeliuojant į priešą Rusiją) romantizuojamas.⁵ O tai lemia Lietuvos kuriamą strateginę kultūrą.

Dalyvavimas tarptautinėse karinėse operacijose ir taikos palaikymo misijose verčia Lietuvą būti tarptautinio dėmesio centre ir ypač būti pastebėtai Jungtinių Amerikos Valstijų – NATO lyderės. Nors Europos Sąjunga taip pat turi daug iniciatyvų, kuriant platesnę ir stipresnę integraciją saugumo klausimais, tačiau Lietuva didesnes preferencijas skiria NATO aljansui. Visų pirma dėl to, kad persidengiant NATO ir Europos Sąjungos funkcijos, mažai valstybei kaip Lietuvai tai lemtų dar daugiau įsipareigojimų bei biudžeto didinimą karinėms reikmėms. O kita priežastis susijusi su Rusijos polinkiu į Europos Sąjungą žiūrėti ne kaip į vieną organizaciją, o į daugelį skirtingų šalių, užmezgant skirtingus dvišalius santykius ir taip skaldant Sąjungą iš vidaus, tad žinant kai kurių Europos valstybių simpatijas ir nuolankumą Rusijai, Lietuva gynybos klausimais labiau pasitiki NATO su Jungtinėmis Valstijomis priešakyje, nei Europos Sąjunga.⁶

Taip jau užprogramuota, kad Lietuvos kultūroje, istorinėje atmintyje ir identitete Rusija visada išliks didžiausias grėsmių šaltinis. Dėl šios priežasties Lietuva kuriant ar vystant valstybės strateginę kultūrą bei politiką visada susidurs su balansavimo iššūkiais tarp tarptautinių įsipareigojimų bei Vakarų vertybių suderinimo su savų tradicijų ir nuostatų aspektais bei poreikiais.⁷

Dovilė Jakniūnaitė savo darbe *Changes in Security Policy and Perceptions of the Baltic States 2014-2016* vertina, kaip saugumo politika ir jos suvokimas pasikeitė per paskutiniuosius penkerius metus visose trijose Baltijos šalyse. Savo tyrime ji atskleidė, jog pats saugumo suvokimas, kas yra pagrindinės grėsmės nepasikeitė, tačiau pasikeitė priemonės ir mastas koku lygiu ir kaip su tomis pačiomis grėsmėmis kovojama. Grėsmė kaip visuomet išlieka Rusija, o

---

⁵ Deividas Šlekys, „Ar gali Lietuva išsivaduoti iš romantinio Vyčio šešėlio?“ Pranešimas konferencijoje „Pavojingos mintys: Šlekys vs. Girnius“, Vilnius, 2018 kovo 22d.
<<https://www.facebook.com/TSPMI/videos/2045130032170660/>> [Žiūrėta 2018 03 23]

⁶ Šešelgytė, 44.

⁷ Ten pat, 51.

būdai yra biudžeto didinimas gynybai, sąjungininkų spaudimas prisidėti prie gynybos pajėgumų plėtimo į Rytų flangą, bei keli nauji, apimantys informacinį bei kibernetinį saugumą.⁸

Kaip ir kiti tyrėjai analizuojantys pastarąją saugumo problemą Baltijos regione, ji pradeda nuo 2014 metų Krymo okupacijos ir neramumų Ukrainos Rytuose. Autorė išanalizavus daugybę Baltijos šalių vadovų (nuo užsienio reikalų ministrų iki prezidentų) kalbas apie esmines grėsmes valstybėms bei visuomenėms, pastebėjo, kad tai privertė jas stiprinti būdus, kaip kovoti su Rusijos vis labiau agresyvėjančia užsienio politika ir taip nuo postmodernias vertybes liudijančių vertybių, kurios orientuojasi į individo gerovės užtikrinimą, turėjo grįžti prie modernias vertybes deklaruojančių būdų, kuriuose galioja išlikimas ir konkrečiai šiuo atveju teritorijos išlikimas, („*Visuomenei labiau rūpėjo individualios gerovės užtikrinimas, o ne kariniai teritorijos saugumo užtikrinimo aspektai. Vienas svarbiausių įvykių 2014-2016 metų transformacijoje buvo visuomenės ir elito nuomonių susivienijimas, dėl saugumo aspekto prioretizavimo, kuris aiškiai buvo teritorinė gynyba*”⁹).

Svarbus momentas, jog Jakniūnaitė pabrėžia, jog panašūs iššūkiai galėjo kilti ir 2008 metais, kuomet iškilo saugumo krizė Gruzijos ir Rusijos konflikte. Tačiau tik Ukrainos konflikto metu atsirado pokyčiai Baltijos šalių saugumo politikose. Autorė paaiškina kodėl taip įvyko. Po konflikto su Gruzija, Rusija suvokė, jog jos karinės pajėgos yra pasenusios ir nebe tokios galingos, todėl prasidėjo karinės reformos valstybės viduje, kurių rezultatus išvydome Ukrainos konflikto metu. Rusija gerai atliko savo namų darbus ir iš esmės modernizavo savo karines pajėgas.

Kiti aspektai lėmę sunerimti dėl Rusijos politikos buvo vis dažnėjančios provokacijos pažeidžiant jūrų ar oro sienas bei rengiamos didelės karinės pratybos visai šalia NATO sienų. Kaliningrado srities militarizavimas, kuris yra labiausiai militarizuota zona visoje Europoje, yra dar vienas faktorius, kuris ypač Lietuvą daro labiausiai pažeidžiama Rusijos atžvilgiu.

Nors Rytų Europos saugumas yra ne tik šio regiono, bet ir visos Europos Sąjungos bei NATO interesas, tačiau Baltijos šalys kylant grėsmėms turi rasti vis naujesnių ir tvirtesnių argumentų įtikinėti NATO, jog reikia didesnių pajėgų Rusijos atgrasymui. Tik reikia nepamiršti, jog ir be agresorės Rusijos egzistuoja kitos problemos, kaip JAV prezidento Donaldo Trumpo nenusipėjamumas, Brexit'as ir pabėgėlių krizė. Tad jei Baltijos šalys nori tvirtos paramos iš sąjungininkų Vakaruose, reikia balansuoti ir ieškoti kompromisų su jais išvien.¹⁰

Piotr Szymański savo darbe *The Multi-Speed Baltic States. Reinforcing the Defence capabilities of Lithuania, Latvia and Estonia* analizuoja kaip visos trys Baltijos šalys tvarkosi su

---

⁸ Dovilė Jakniūnaitė, “Changes in Security Policy and Perceptions of the Baltic States 2014-2016.” *Journal on Baltic Security*, Vol.2, Issue 2, 2016, 6

⁹ Ten pat, 12.

¹⁰ Ten pat, 18-25.

joms keliamais saugumo iššūkiais, kaip jos bando kelti bei vystyti savo teritorinės gynybos potencialą. Dėl savo panašaus teritorinio dydžio, panašios istorinės praeities (visos trys Baltijos šalys buvo okupuotos Sovietų Sąjungos, bei panašiu laiku atgavo nepriklausomų valstybių statusus), panašių karinių pajėgumų bei jų modernizacijų, bei vienos didžiausios ir pagrindinės grėsmės Rytuose – Rusijos, Baltijos šalys Vakarų sąjungininkų bei partnerių perspektyvose yra dažniausiai traktuojamos ir suprantamos kaip vienas junginys. Tačiau po nepriklausomybių atgavimo pradėjo ryškėti šio regiono valstybių skirtumai. Skirtingai tempais auga ekonomika, skirtingi demografiniai pobūdžiai (skirtingų dydžių etninės mažumos) ir skirtingos strateginės kultūros daro įtaką ir skirtingai vystomoms karinėms pajėgoms, struktūroms, bei gynybos modeliams.

Didžiausias Lietuvos išskirtinumas iš kitų Baltijos šalių gynybos politikos klausimais yra tai, jog ji dideliais mastais ir tempais taiko plataus masto modernizacijos programas savo karinėms pajėgoms, nuo privalomosios karinės tarnybos grąžinimo 2015 metais iki karinės technikos atnaujinimo, perkant šarvuočius, bei naujas oro gynybos sistemas. Be to, Lietuva, kuri anksčiau buvo gerokai apkarpiusi savo biudžeto išlaidas skirtas gynybai, dabar lyginant su kitomis Baltijos šalimis, tapo šio regiono lydere.¹¹ Tai papildo Dovilė Jakniūnaitės anksčiau minėtą tyrimą, kur ji sako, jog iš visų Baltijos šalių, Lietuva daugiausiai dėmesio skiria gynybos klausimams ir garsiai bei drąsiai apie juos kalba tarptautinėje arenoje, lyginant su regiono kaimynėmis, kurios nuosaikešnės šiais klausimais.¹² Lietuvai tokio tipo strategija yra iš esmės būtina ne tik dėl didesnių ekonominių pajėgumų, bet ir dėl Kaliningrado srities militarizavimo, kuris valstybę daro labiausiai pažeidžiamą iš visų trijų Baltijos šalių.

Veiksniai lemiantys Lietuvos nacionalinę gynybos politiką:

Rusija

Tam, kad suprasti Lietuvos nacionalinės gynybos politikos modelį, reikia suprasti jos istoriją ir geopolitinę padėtį. O ji yra neišvairduojama be priešų. Nuo seniausių laikų Rusija yra tas faktorius, kuris formuoja valstybės gynybos politiką, karinę strategiją ir būdus kaip jai pasipriešinti, ar bent jau ją atgrasyti.

---

¹¹ Piotr Szymański, "The Multi-Speed Baltic States. Reinforcing the Defence Capabilities of Lithuania, Latvia and Estonia." *OSW Studies*, 68, 2017, 12-13.

¹² Jakniūnaitė, 8.

Deivido Šlekio įžvalgos, pateiktos straipsnyje *Lithuania's Balancing Act*, analizuojamos tiek Lietuvos, tiek užsienio autorių įžvalgų kontekste, siekiant atskleisti dėstomų pozicijų panašumus bei skirtumus.

Kaip teigia Deividas Šlekys, Rusijai pradėjus naujus, rimtus geopolitinius žaidimus, sukėlus saugumo krizę visoje Vidurio Rytų Europoje, daugelis ekspertų pradėjo aktyvias diskusijas bei pareiškimus socialinėse medijose, televizijoje ir kitose visuomenei laisvai prieinamuose tinkluose apie kylančias grėsmes ir visa tai buvo vainikuojama pavyzdžiais apie naujos kartos Šaltąjį Karą, Miuncheno suokalbį, Ribentropo-Molotovo paktą. Būtent tokią reakciją sumišusią su paniką lėmė tai, jog Vakarų sostinės, nors ir suprantančios, kad Rusija nuo griežtų bei agresyvių politinių pareiškimų perėjo į veikimo režimą, Vakarai nesiėmė griežtos ir staigios politinės reakcijos, o (bent jau Vidurio Rytų Europos supratimu) reagavo per švelniai ir nuolaidžiaujaant agresorei Rytuose. Greičiausiai dėl to, jog Vakarai nesupranta grėsmių tokiu pačiu lygiu kaip sąjungininkai Rytų regione. Visos postmodernios kariuomenės labiau įsitraukusios į humanitarines karines misijas už savo valstybių ribų, be to panašiu laiku prasidėjo pabėgėlių krizė dėl neramumų Vidurio Rytuose ir karo Sirijoje, o kur dar ir klimato atšilimo keliantys pavojai. Rusija savo veiksmais sujungia ir įbaugina viso šio regiono sostinių politikus bei ekspertus, o Raudonosios armijos įkūrėjo Levo Trockio pasakymas: „Tai, jog tu nesuinteresuotas kariauti, tai dar nereiškia, kad niekas nesuinteresuotas kariauti su tavimi.“ įgavo naują prasmę, bei svarbą.¹³ Pastebėtina, kad Rusiją, kaip didelę grėsmę Rytuose, o tuo pačiu, ir Baltijos regione, įvardijo ir kiti autoriai dar prieš 20 metų. Pavyzdžiui, **Jan Arveds Trapans** savo 1998 metų straipsnyje *The Baltic states: Defence and geopolitics* bando įvertinti tuometinę Baltijos šalių gynybos politiką, kylančius iššūkius bei rizikas. Jau tuomet jis Rusiją suvokė, kaip pagrindinę grėsmę šiam regionui. Be to, jis pateikė prognozes, jog Rusija pasitaikius palankiai tarptautinei situacijai bandytų imtis karinių bei intervencijos veiksmų prieš Baltijos valstybes, tačiau taikant tik ribotas karines operacijas.¹⁴ Rusija (kaip jau matoma šiandieninėje praktikoje), gali pasinaudoti arba dirbtinai sukelti politinę krizę mažos šalies viduje, tačiau ir be jos įsikišimo gali kilti piliečių nepasitenkinimas ekonomine padėtimi, kas sukelia politinį nestabilumą, o tai gali peraugti ir į regioninę saugumo problemą. Tuo pasinaudodama Rusija gali skatinti radikalių jėgų iškilimą. Jai tai būtų ypač lengva, kadangi Baltijos šalyse gyvena rusų mažumos, likusios nuo Sovietų Sąjungos laikų. Prisidengdama tėvynainių ginimu, Rusija gali imtis „herojiškų“ veiksmų.¹⁵

---

¹³ Šlekys, 43

¹⁴ Jan Arveds Trapans, “The Baltic States: Defence and Geopolitics.” *European Security*, Vol.7, No.3, 1998, 92.

¹⁵ Ten pat, 98.

Taigi, Krymo okupacija tam tikra prasme verčia permąstyti Rusijos geopolitinius užmojus. Tai kas buvo aktualu prieš porą dešimtmečių, vėl tapo aktualu šiandien. Tik šį kartą Rusija pateikia visai kitokį galimos agresijos pobūdį, kuomet labiau pasitelkiamos valstybės (į kurias orientuoti Rusijos užsienio politikos tikslai) vidaus politikos ir struktūrų silpnybės, kurios gelbsti siekiant įgyvendinti savus tikslus.

NATO

Atgavus nepriklausomos valstybės statusą, Lietuva vis tiek nepasitikėjo kaimyne iš Rytų. Todėl priklausymas kariniam aljansui NATO buvo suvokiamas kaip dar viena galimybė integruotis į Vakarų visuomenę, kuri gina savus sąjungininkus, palaiko demokratines vertybes ir tarptautinės teisės principus, ant kurių ir yra pastatyta visa Vakarų samprata. Narystė NATO turėjo garantuoti valstybės saugumą, atgrasyti Rusiją nuo agresinių veiksmų ir tai, jog karinės įtampos metu Lietuva neliks viena. Tačiau ši narystė taip pat lėmė ir Lietuvos karinės strategijos pokyčius.

Pasak Deivido Šlekio, esminiai Lietuvos gynybos politikos pokyčiai prasidėjo nuo 1994 metų sausio mėnesio, kuomet tuometinis Lietuvos Respublikos Prezidentas Algirdas Brazauskas išsiuntė laišką NATO generaliniam sekretoriui Manfred Wörner, kuriame išreiškė valstybės poziciją bei norą tapti šio karinio aljanso nare. Norėdama įtikti ir patenkinti Vakarų valstybių lūkesčius, Lietuva įsitraukė į tarptautinių taikos palaikymo misijų veiklą, jau tų pačių metų vasaros pabaigoje išsiųsdama savo karius kartu su Danijos batalionu į Jungtinių Tautų organizuojamą misiją Kroatijoje. Tačiau ne visas Lietuvos elitas palaikė tokį kariuomenės vystymosi posūkį nuo teritorinės gynybos link dalyvavimo tarptautinėse operacijose bei misijose. Parlamentas aiškiai rodė nepasitenkinimą ir abejones, bei nevengė kritikos šiam esminiam pokyčiui. Tačiau nepaisant šio išankstinio nusistatymo, Lietuva toliau aktyviai dalyvavo tokio pobūdžio misijose ir siuntė savus karinius dalinius. Dar iki tampa NATO nare Lietuvos karinės pajėgos sudalyvavo tarptautinėse misijose, kurios vyko Bosnijoje ir Hercegovinoje, Albanijoje, Kosove, Afganistane, Irake bei Pakistane. Tiesa, Vakarai pastebėjo, jog Lietuvos kariuomenė yra pajėgi ir turinti daug potencialo, todėl Afganistano misijos atveju, Lietuvos pajėgos jau pačios vadovavo vykdomai misijai. Objektviu požiūriu, paliekant Parlamento ir kito elito požiūrį apie Lietuvos karinių pajėgų dalyvavimą NATO tarptautinėse operacijose, galima teigti, jog valstybė įgijo svarbios patirties. Lietuvos kariai sudalyvavo įvairaus pobūdžio misijose, nuo taikos palaikymo operacijų, logistikos bei pratybų iki specialiųjų pajėgų operacijų. Todėl Lietuvos dalyvavimas tarptautinėse misijose ir toliau buvo pageidautinas tapus NATO, o vėliau ir Europos Sąjungos nare. Autorius taip

pat pateikia ir faktų, jog dar iki 2004 metų, kuomet Lietuva tapo NATO nare, valstybė savo saugumui užtikrinti glaudų bendradarbiavimą pradėjo ir su kitomis regiono valstybėmis. Pavyzdžiui, su Lenkija nuo 1997 metų iki 2007 veikė LITPOLBALT taikos palaikymo batalionas, o visos trys Baltijos šalys – Estija, Latvija ir Lietuva karinį bendradarbiavimą kūrė keturiais sektoriais, buvo įkurti: 1) Baltijos taikos palaikymo batalionas, 2) Baltijos jūrų laivyno eskadrilė, 3) Baltijos oro erdvės stebėjimo ir kontrolės sistema, 4) Baltijos gynybos koledžas.¹⁶

Taigi šie pokyčiai vertė ne tik galvoti apie tai, kaip tinkamai pasiruošti tarptautinėms operacijoms, bet ir apie Rytų regiono vieningą poziciją karybos srityje. Istorinė patirtis, kuomet Sovietų Sąjunga vienu metu okupavo visas tris Baltijos šalis rodo, kad į jas žiūrima kaip į vieną darinį. Tikėtina, kad ir Vakarų valstybės į Baltijos regioną žiūri taip pat. Todėl jei ateityje reikėtų Vakarus įtikinti apie kylančias grėsmes šiame regione, vieningas trijų valstybių balsas skambėtų garsiau. Be to, toks Baltijos šalių tarpusavio bendradarbiavimas bei vienybė turėtų atgrasyti ir Rusiją.

Vertėtų atkreipti dėmesį į tai, kad Deivido Šlekio minimus Lietuvos gynybos politikos pokyčius, prasidėjusius 1994 metais. Dalyvavimą tarptautinėse misijose akcentavo ir kiti autoriai, kurie aptariamam klausimui, taip pat paties įstojimo į NATO aspektu pateikė tiek teigiamų, tiek ir kritiškų įžvalgų. Pavyzdžiui, gynybos ekspertas **Vaidotas Urbelis** (*Defence Policies of the Baltic States: from Concept of Neutrality towards NATO membership*) dar prieš pat įstojimą į NATO, kritiškai vertino Vakarų sukurtas sąlygas norint tapti aljanso nare. Pasak autoriaus, po to, kai pagaliau visos trys Baltijos šalys – Lietuva, Latvija ir Estija buvo pakviestos prisijungti prie NATO aljanso, kaip patikimos šalys narės, aljansas turėjo parūpinti galimybes visapusiškoms tarptautinėms misijoms. Tai leido valstybėms iš naujo peržiūrėti savo gynybos planų principus ir planuoti bei koncentruoti resursus, kurie, autoriaus nuomone, yra naudingi tik pačiai NATO. Tuo metu visos šios valstybės turėjo labai geras išankstines sąlygas transformuoti savo turimas karines pajėgas į su NATO suderinamas ir jai priimtinas karines struktūras. Nepakankamos anglų kalbos žinios kariuomenės viduje, lėtas progresas reformuojant gynybos struktūras bei planavimą, nepatenkinamas kiekis resursų norint modernizuoti ir prisitaikyti prie NATO reikalavimų, neatnaujintas požiūris ir pasenusios operacinės sąvokos vis dar buvo paplitę trukdžiai būsimų kariuomenės viduje, kurie sudarė kliūtis sklandžiai integracijai. Tačiau ne Baltijos šalims. Jos puikiai susitvarkė su šiomis problemomis ir net įgijo pranašumą prieš kitas pretenduojančias į NATO valstybes.

Vaidoto Urbelio teigimu, Baltijos šalims gerai sekėsi tik todėl, kad jos visą savo karinę koncepciją ir pajėgumus turėjo kurti nuo nulio, lyginant su kitomis šalimis pretendentėmis. Norimas

---

¹⁶ Šlekys, 44.

modernizacijos didėjimas formuojant ginkluotąsias pajėgas turėjo didelę reikšmę. Visos trys Baltijos šalys greitai susidorojo su pavestomis sąlygomis prisitaikyti prie NATO reikalavimų. 2003 metais, Krašto apsaugos ministras Linas Linkevičius griežtai pareiškė, jog: „Istorijos pamokos verčia visas Baltijos šalis jaustis pažeidžiamomis kylant karinėms grėsmėms, bet vietoj to mes norime stovėti šalia tų, kurie teigia, jog NATO turi kisti iš nemobilaus gynybos aljanso Europoje į lanksčią ir greitai sugebančią reaguoti karinę jėgą, kuri sugebėtų užkirsti kelią tikėtinioms intervencijoms ir kariniams konfliktams, nei sustoti, kai jie jau bus prasidėję. Kad suderintų savo žodžius su veiksmais, mūsų valstybės drąsiai ir gana greitai transformavo ginkluotąsias pajėgas, nebeatsigręžiant į pasenusią teritorinę gynybą ir įsigis moderniausias karinius pajėgumus garantuojančią techniką, kad taptų patikimais sąjungininkais, kurie padės įveikti būsimus saugumo iššūkius. Tai reiškia didžiulį posūkį mūsų gynybos planavime nuo Šaltojo karo tipo gynybos modelio į sugebantį greitai ir laiku reaguoti modelį.”¹⁷ Po tokių pareiškimų, NATO tik dar labiau tikėjosi, kad pakviestos valstybės prisijungti prie aljanso, vystys savo mažas ir mobilias karines pajėgas, kurios sugebėtų talkinti kartu su NATO tarptautinėse misijose. Kita vertus, nepaisant to, jog valstybės palyginti puikiai pasirengė stojimui į karinį aljansą ir tai, jog Baltijos šalys yra gana mažos, jos niekada nesugebės reikšmingai prisidėti prie NATO karinių pajėgų. Tai, kad Baltijos šalys prisiėmė joms primestus NATO įsipareigojimus galima paaiškinti dviem aspektais: pirma, ginkluotojų pajėgų vystymą jos pradėjo nuo labai menkų resursų, kuriuos turėjo dar 1990 metais, kurie praktiškai nebuvo nei naudingi nei sugebantys užtikrinti valstybių saugumą; antra, visų trijų Baltijos šalių esminis tikslas kuriant stabilią saugumo politiką, buvo kuo didesnė bei sklandesnė integracija į Vakarų visuomenę ir jos tarptautines organizacijas, todėl stengėsi įgyvendinti visus joms būdingus kriterijus, vertybes ir nuostatas. Tokių reformų įgyvendinimas valstybių viduje leido joms integruotis į NATO aljansą, nors tai labiau atspindėjo (bent jau karine gynybos prasme) Vakarų nuostatas ir ypatumus, o ne pačių kandidatuojančių valstybių.¹⁸

Taigi Vaidotas Urbelis papildė Deividą Šlekį. Abu autoriai sutinka, jog toks karinių pajėgų transformavimas prisitaikant prie NATO standartų buvo naudingas tik pačiam aljansui, kuris nesigilino į regionui keliamas grėsmes iš Rytų ir į jo karinių struktūrų privalumus, kurie užtikrintų teritorinę gynybą.

Kita autorė, analizavusi su stojimu į NATO bei dalyvavimu aljanse susijusius gynybos politikos pokyčius, buvo **Jūratė Novagrockienė**, kuri savo 2017 metų straipsnyje *Kariuomenės transformacija XXI amžiuje: Lietuvos atvejis*, siekė atskleisti kaip Lietuvos valstybės

---

¹⁷ Vaidotas Urbelis, “Defence Policies of the Baltic States: from Concept of Neutrality towards NATO membership.” *NATO-EAPC Individual Fellowship*, 2003 20-21.

¹⁸ Ten pat, 22-23.

kariuomenę keičia NATO bei šalies viduje vykstančias karines reformas ir kokią įtaką tam turi kintanti tarptautinė aplinka.

Pasak autorės, nuo pat Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo pradžios, valstybės ginkluotosios pajėgos ir kariuomenė pradėjo transformacijos laikotarpį, iš esmės vykdant struktūrinius ir institucinius pokyčius, pirmiausiai atsikratant Sovietų Sąjungos palikimo, o karinė strategija rėmėsi teritorine gynyba. Tačiau esminiai kokybiniai pokyčiai kariuomenėje prasidėjo tik nuo 2003 metų, kuomet NATO pakvietė Lietuvą prisijungti prie aljanso. „Planuojant reformą pirmiausiai buvo keičiama Lietuvos saugumo politika ir karinė strategija. Jei prieš Prahos susitikimą vienas iš Lietuvos strateginių tikslų buvo visuotinė ir besąlygiška gynyba, tai 2004 m. pradžioje buvo pabrėžiama, o lapkričio 15 d. priimtoje „Lietuvos Respublikos karinėje strategijoje“ įtvirtintas kolektyvinės gynybos principas.” Tiesa, toje pačioje strategijoje išliko įtvirtinti atgrasymo ir gynybos principai dėl geopolitinės Lietuvos padėties. Kaimyninėse šalyse vis dar egzistuoja nedemokratinės valstybės, kurios turi ypač didelius karinius pajėgumus, dėl kurių karinio pobūdžio grėsmės nedingsta, tačiau priklausymas NATO aljansui didina tarpusavio priklausomybę, kuri šias grėsmes santykinai sumažina. Norint, kad NATO patvirtintų Lietuvos Respublikos narystę šiame kariniame aljanse, valstybė turėjo įvykdyti krašto apsaugos sistemos reformas, kurios apimdamos finansinius išsipareigojimus, teisinius, politinius, bei techninius aspektus, iš principo keitė ir pačios Lietuvos kariuomenės raidą ir viziją, kurią ji buvo numačiusi iki derybų su NATO. „Rekomendacijose ir pastabose Lietuvai buvo siūloma kurti mažesnius, tačiau didesnių pajėgumų ir lengvai perdislokuojamus karinius vienetus, modernizuoti ginkluotę, kad Lietuva galėtų aktyviau dalyvauti ir kolektyvinės gynybos sistemoje, ir taikos palaikymo operacijose.”¹⁹

Norint įgyvendinti šiuos reikalavimus, visos tuometinės karinės struktūros turėjo pasikeisti iš esmės, pradedant nuo karinių mokymo programų bei sistemų reformų, baigiant sausumos pajėgų kokybinėmis reformomis. Pavyzdžiui, Krašto apsaugos sistemos gairėse 2004-2009 metams, rašoma: „Nuolatinės parengties brigada „Geležinis Vilkas” – iki 2008 m. turi būti parengta įvairios paskirties operacijoms už Lietuvos ribų vykdyti, iki 2004 m. pabaigos Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotąjį batalioną numatyta sukomplektuoti tik profesinės karo tarnybos kariams ir parengti operacijoms už Lietuvos ribų kartu su NATO pajėgomis vykdyti.” Tai reiškia, kad visa Lietuvos krašto apsaugos sistema, turi atitikti NATO poreikį vykdant tarptautines kolektyvines gynybos užduotis, mažinant ir reformuojant jau esamus teritorinės gynybos vienetus. Tokie pokyčiai, skatinantys Lietuvos kariuomenės profesionalizaciją, suponavo ir tai, kad ateityje teks atsisakyti ir karo prievolės – šauktinių. Profesionalų ugdymas kariuomenėje, o taip pat ir nauji techniniai perversmai ir modernizavimai karybos srityje suponavo ir tai, kad

---

¹⁹ Jūratė Novagrockienė, „Kariuomenės transformacija XXI amžiuje: Lietuvos atvejis”, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga*, 2005, 199-205.

Lietuvos kariuomenė turės įsigyti modernios ir pažangios karinės technikos bei ginkluotės. Anot autorės, didžiausią ir reikšmingiausią tašką visoje krašto apsaugos sistemos transformacijoje Lietuva pasiekė tuomet, kai savo karius pradėjo siųsti kartu su kitomis NATO valstybėmis narėmis į bendras tarptautines operacijas. Tuomet buvo visiškai įtvirtintas kolektyvinio saugumo sistemos palaikymo principas ir atsiribojimas nuo pirminės ginkluotojų pajėgų funkcijos – teritorinio valstybės gynimo.²⁰ Nors autorė papildoma Deivida Šlekį, jog siekis tapti NATO nare privertė Lietuvą transformuoti savo kariuomenę ir keisti nacionalinės gynybos politiką, tačiau ji tai įžvelgia kaip teigiamą niuansą, kuris leido valstybei pasiekti tai, jog karinės pajėgos taptų Vakarų lygio ir modernios.

Novagrockienė prieina prie išvadų, jog Lietuvos ginkluotosios pajėgos su visa krašto apsaugos sistema pasiekė lygį ir atitinka kriterijus būdingus postmoderniai kariuomenės sistemai. Ji taip pat pastebi, jog net reformavus šią struktūrą, Lietuva sugebėjo išlaikyti jai būdingus kultūrinius ir istorinius bruožus, kurie išskirtinai būdingi tik jai. Kaip viena jų, autorė išskiria veiksnius ir priežastis, dėl kurių Lietuva apskritai nusprendė reformuoti krašto apsaugos sistemą bei gynybos politiką. Lietuvai narystės NATO aljanse suteikimas buvo esminė siekiamybė, tačiau skirtingai nei kitose, daugiausiai Vakarų NATO valstybėse, pagrindiniai veiksniai buvo išoriniai, o ne vidiniai. Dėl šios priežasties visa Lietuvos saugumo bei gynybos politika pasisuko nuo teritorinės link kolektyvinės gynybos uždavinių bei principų įgyvendinimo, kurie yra suformuoti visam aljansui neatsižvelgiant į tam tikrų regionų išskirtinumus bei esminius pažeidžiamumus. Nors sugebėjome atitikti NATO reikalavimus, įgyvendinant ekspertų rekomendacijas, tačiau, kaip vieną iš problemų autorė įvardija tai, kad tuo pat metu Lietuva įgijo priklausomybę nuo bendros NATO gynybos politikos.²¹

Tam tikrų kitų probleminių aspektų įžvelgia ir Vaidotas Urbelis. Anot jo, vis dar egzistuoja karinio mobilumo kliūtis, kuri neleidžia sklandžiai ir greitai perdislokuoti NATO aljanso karius valstybių narių viduje. Be to, ypač svarbus Baltijos šalims iššūkis, jog nėra pakankamai stipri Baltijos šalių oro gynyba. 2018 metų sausio mėnesį vykusiame neformaliame „Sniego susitikime“ (*Snow meeting*), kuriame dalyvavo saugumo ekspertai ir politikai, Gen. Lt. Federick Hodges, buvęs JAV sausumos pajėgų Europoje vadas pabrėžė, jog logistika (keliai, jūrų uostai, pasienio kontrolė, kurioje NATO pajėgos stringa net kelioms valandoms vykstant į pratybas) yra gyvybiškai svarbi atgrasymui, norint apginti Rytines bendrijos nares. Tai įrodo vykusios karinės pratybos Zapad, kurias organizavo Rusija kartu su Baltarusija. Rusija parodė kaip greitai ir toli sugeba perdislokuoti. Tai kelia grėsmę vadinamam Suvalkų koridoriui. Konkrečiai Lietuva, turėtų daugiau dėmesio skirti bendrų pirkimų tarpusavio derinimui, kadangi vien jos gynybos resursų

---

²⁰ Ten pat, 206-213.

²¹ Ten pat, 213-214.

neužtektų kilus karinei grėsmei. Taip pat Lietuva norėtų, kad ir Baltijos šalių oro erdvę saugantys NATO orlaiviai turėtų daugiau įgaliojimų – tai būtų ne oro policijos, bet oro gynybos misija, tiesa pačiame Briuselyje į tai žiūrima atsainiai.²²

Lietuva, norėdama tapti NATO aljanso nare, turėjo teritorinės gynybos principus palikti antraeilio prioritetu ir pritaikyti savo karinius pajėgumus tarptautinėms operacijoms ir misijoms už valstybės sienos ribų. Paradoksalu, kad nusigręžimas nuo teritorinės gynybos turėjo būti tas laimingas bilietas, kuris užtikrintų didesnę saugumą bei stabilumą. Tačiau tik šios narystės dėka, Lietuva tapo valstybe su modernia kariuomene ir buvo skatinama nuolatos tobulinti savo karinius sugebėjimus. Be to, šie pokyčiai turėjo priversti visas tris Baltijos šalis glaudžiau bendradarbiauti gynybos klausimais ir tarptautinėje erdvėje kalbėti vienu balsu.

Karinės strategijos modeliai

Toliau analizuojant Deivido Šlekio straipsnį *Lithuania's Balancing Act*, reikia paminėti tai, kad jame aptariami skirtingi modeliai, apie kuriuos svarstė tuometinis Lietuvos elitas norėdamas užtikrinti valstybės saugumą. Pirmasis svarstytas modelis, vadinamas „Lenkiškuoju“, remiasi didelėmis nacionalinėmis sausumos ir oro karinėmis pajėgomis, kurias papildo NATO pajėgos. Konkrečiau – nacionalinių pajėgų kariai yra pasirengę patys tinkamai ir pakankamai stipriai atlaikyti priešišku valstybių pajėgų teritorijos puolimą, tačiau jie nėra pakankamai treniruoti ar pajėgūs dalyvauti tarptautinių operacijų palaikymo misijose svetur. Tai reiškia, jog šio modelio perspektyva remiasi tuo, jog sąjungininkų karinės pajėgos yra reikalingos tik kilus karinei įtampai ar krizei, padedant užtikrinti teritorinį vientisumą, tačiau valstybės pajėgos nesuinteresuotos prisidėti prie šių sąjungininkų karinių operacijų ar misijų vykdymo už jos pačios teritorijos ribų. Kitas modelis, kuris buvo svarstomas ir pritaikytas Lietuvos karinių pajėgų transformacijos laikotarpiu yra technologinis. Jis akcentuoja, išlaikymą vidutinio dydžio karines pajėgas ir kad sąjungininkai turi suteikti trūkstamą pastiprinimą, kurių valstybė neturi, konkrečiau – Jungtinių Amerikos Valstijų karinės oro pajėgos su tinkama ginkluote. Ir galiausiai hibridinis modelis, kuris remiasi didelėmis nacionalinėmis karinėmis pajėgomis, kurias reikalui esant remia viduje esantis pastiprinimas (atsargos kariai), bei oro gynybos pastiprinimo daliniai iš sąjungininkų. Prieš pat

---

²² Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija (LRT), „Panorama“, <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013682886/panorama> [Žiūrėta 2018 01 12]

tampant NATO nare, Lietuva buvo priėmusi sprendimą išlaikyti dideles karines pajėgas, kurias sudarytų didelė sausumos pajėgų kariuomenė, ją papildant mažomis oro ir jūrų pajėgomis.²³

Šiuo aspektu paminėtina, kad gynybos modelius, kurie galėtų būti pritaikyti nedidelėms Baltijos šalims, savo darbuose analizavo ir kiti autoriai. Pavyzdžiui, jau minėtas Jan Arveds Trapans sako, jog kuomet mažos valstybės turi didelę kaimynę, dvi aplinkybės formuoja jų tarpusavio santykius: 1) kaip stipriai didžioji kaimynė yra suinteresuota mažąja; 2) kaip stipriai pažeidžiama yra mažoji valstybė didžiosios kaimynės atžvilgiu. Autorius savo darbe koncentruojasi į antrąją aplinkybę ir bando rasti atsakymus į tai, ką maža valstybė turi ir gali padaryti, tam, kad sugebėtų apsiginti nuo agresoriaus. Pasibaigus Šaltajam karui, saugumo suvokimas tapo daug sudėtingesnis. Grėsmės gali kilti ne tik iš didžiųjų valstybių, kalbant konkrečiau – būtent Baltijos regionui iššūkiu tampa galimos nestabilios situacijos Vidurio ir Rytų Europos regione, todėl Baltijos saugumo užtikrinimas negali būti remiamas vien tik kariniais elementais. Tarptautinių organizacijų integracija bei glaudus bendradarbiavimas su Vakarais neabejotinai gali labiau užtikrinti mažų Baltijos valstybių saugumą. Tačiau negalima pasikliauti vien tik Vakarų parama, „Baltijos šalys privalo tinkamai vystyti gynybai skirtas karines pajėgas suderintas su tinkamai paruošta doktrina, atitinkamomis karinėmis pratybomis, bei puikiai paruoštu karinės infrastruktūros išdėstymu”.²⁴

Taip pat jis pateikia siūlymus, kaip produktyviausiai ir patikimiausiai kurti nacionalinę gynybos politiką. Jo nuomone, efektyviausias gerosios praktikos pavyzdys šiam regionui būtų Suomijos gynybos politika, bei visų trijų Baltijos šalių tarpusavio bendradarbiavimas, bei veiksmų suderinamumas rengiant gynybos politikas. Įdomu dar ir tai, jog autorius gana anksti numatė tai, jog nereikia tikėtis tiesioginės karinės intervencijos iš agresorės Rusijos, o greičiau ji imsis tokių veiksmų, kuriuos mes dabar priskiriame hibridinio karo ypatybėms.

Suomija, su kuria turima nemažai panašumų ir kuri susikūrė jai pačiai palankiausią gynybos doktriną. Ji remiasi „neigimo” (*denial*) ir „visiškos gynybos” (*total defence*) elementais. Mažos valstybės, skirtingai negu didelės, turi kariuomenę rengti gynybai savo pačios teritorijoje; visai neigti ir neleisti agresoriui pasiekti savo tikslų ištesčiais, mažo masto kariniais veiksmais. Tam reikia mobilizuoti į mažas grupes padalintas, tačiau puikiai apginkluotas pajėgas. Visiškos gynybos elementui užtikrinti taip pat reikalingas aktyvus pasipriešinimas iš piliečių pusės. Besiginančioji pusė visomis išgalėmis turi vengti lemiamo tiesioginio susidūrimo su agresoriumi, vyriausybė turi būti pasiruošusi planus, kaip toliau nepertraukiamai ir sėkmingai veikti, jei būtų užimta sostinė, taip stiprinant neigimo elementą, jog puolantysis turi pergale ir persvarą savo pusėje. Kitaip tariant, maža valstybė privalo veikti efektyviausiai kaip sugeba, turint mažesnius

---

²³ Šlekys, 45.

²⁴ Trapans, 92-93.

pajėgumus, lyginant su agresoriumi. Kadangi maža valstybė neturi pranašumų nei kariuomenės, nei teritorijos dydžiu ar geopolitine padėtimi, tokiam pasirengimui reikalingas detalus planas, kuriame būtų numatyta kokie resursai gali būti panaudojami didinant gynybinę galią (gyventojų skaičius ir ekonominiai ištekliai), kaip karines pajėgas tinkamiausiai parengti ir kokia ginkluotė reikalinga, kokia karinė struktūra, doktrina bei taktika turi būti naudojama, kaip konfliktui artėjant tinkamiausiai mobilizuoti pajėgas ir tinkamai jas išskaidyti į atskirus dalinius, kokie turimi esamos teritorijos privalumai ir kaip geriausiai juos išnaudoti efektyviai gynybai. Autoriaus teigimu, toks gynybos modelis turi būti grindžiamas ryžtingumu ir gerai treniruotais bei paruoštais kariais, o ne naujausia karine technika. Jos įsigijimas ir visapusiškas apsiginklavimas nesukurtų didesnio pranašumo prieš potencialaus agresoriaus turimą karinę techniką. Baltijos šalims naudingiau būtų investuoti į karinį transportą ir komunikacinę įrangą, kokybišką karių parengimo mokymą ir pratybas, norint įgauti pranašumą gynybos strategijoje.²⁵

Tuo tarpu, autoriai **Lars Wallin ir Bengt Andersson** savo straipsnyje *A defence model for Baltic states* pristato gynybos modelį, kuriuo remiantis, Baltijos šalys galėtų tinkamai išnaudoti turimus resursus, tokius kaip turimi teritoriniai pranašumai, žmogiškieji ištekliai, kurie leistų sulaikyti agresorių ir sumažinti galimus nuostolius didžiulės atakos metu, kol į pagalbą atvyks puolamąją šalį palaikančios karinės pajėgos su didele oro gynyba. Nors Vakarai tuo metu manė, jog Baltijos šalys neturėtų būti priimtos į NATO aljansą, kadangi jas būtų sunku apginti kritiniu atveju, tačiau jie tinkamai neįvertino šių, nepriklausomybę iškovojusių šalių pasiryžimo visomis išgalėmis ginti savo šalių teritorinį integralumą ir nepriklausomybę.²⁶

Autoriai supranta, jog jokia maža valstybė, kad ir kokių priemonių imtųsi, negali viena apsiginti nuo didelės ir agresyvios kaimynės, kuri ne tik sugeba, bet ir turi užmojų bet kokiū būdu vykdyti agresorišką politiką, kad tik patenkintų savo pačios interesus. Tačiau mažos valstybės, su išskirtinai joms skirtu gynybos modeliu ir jų nepriklausomybę bei suverenumą palaikančių didesnių bei galingesnių valstybių parama, įmanoma potencialią grėsmę keliančią valstybę atgrasyti nuo karinių veiksmų ir bandymų okupuoti mažas kaimynes.

Baltijos šalys turėtų savo gynybos politiką ir pajėgumus planuoti taip, jog sugebėtų įgyti kuo daugiau laiko, kol išorinės jėgos atvyks į pagalbą, greičiausiai pasitelkiant karinę aviaciją. Tokiu būdu Baltijos šalys įvykdytų pagrindinę rolę ginant savo nepriklausomybę. Todėl Wallin'as ir Andersson'as siūlo Vakarams užduoti svarbesnį klausimą, ne *ar* Baltijos šalys gali būti apginamos, bet *kaip*? Šis klausimas neapima karinių išteklių ir geografinių elementų, tai labiau susiję su tuo kokiais būdais tarptautinė bendruomenė gali pasiruošti Baltijos šalių gynybai kylant

---

²⁵ Ten pat 95

²⁶ Lars Wallin and Bengt Andersson, "A defence Model for Baltic States.", *European security*, Vol.10, No.1, 2001, 94.

šio regiono grėsmei, bei kaip pačios Baltijos valstybės gali prisidėti prie bendrai suderinamos gynybos politikos. Autoriai mano, jog gynybos struktūra, kuri reikalauja didelių investicijų karinei pramonei ir remiasi vien tik karo prievole gali trukdyti vystyti efektyvią gynybos politikos doktriną. Naujausia karinė įranga reikalauja sudėtingų technologinių bei inžinerinių žinių, kurių negalima tikėtis iš šauktinių tipo kariuomenės. Tuo labiau mechanizuotoms ir aukšto technologinio lygio ginkluotės sistemoms reikia puikiai išvystytos logistikos ir palaikymo sistemų, kurios reikalauja daug laiko ir išteklių joms išlaikyti. Todėl tokių karinių technikų pirkimai, tuo pačiu išlaikant ir privalomosios karo tarnybos karius gali būti nepakeliama našta tokioms mažoms šalims kaip Baltijos regione. Tuo tarpu, potencialus agresorius turi puikiai mechanizuotas pajėgas, didelio pajėgumo karinę aviaciją, bei didžiulį karių skaičių. Todėl, vietoje bandymo pasiekti tokio lygio turimą agresoriaus ginkluotę, kuri naudojama didelio konvencinio karo ypatumams, verčiau rasti kitokią išeitį, pavyzdžiui rengti vidutinius ir mažus kovinius vienetus, kurie sugebėtų puikiai maskuotis ir turėtų priemones, kurios leistų pasiekti puikų mobilumo ir manevringumo lygį. Tokiu būdu Baltijos šalys būtų mažiau priklausomos nuo Vakarų karinių struktūrų. Vakarai tik padėtų išlaikyti teritorinį integralumą ir stabilų regioną bei atgrasyti priešininką.²⁷

Autoriai taip pat pateikia Baltijos šalių teritorijos privalumus, kurie padėtų kuriant gynybinę valstybių doktriną bei strategiją. Didelius valstybių plotus dengia tankūs miškai, daugybė ežerų, upių bei pelkių, o tai apsunkina potencialiam agresoriui laisvai bei greitai judėti tankais ar šarvuočiais. Kartais tokios gamtos duotybės tai paverčia praktiškai neįmanomu dalyku. O be transporto priemonių, agresoriui ypač sunku pasiekti bet kokią norimą pergalę. Kalbant konkrečiau, kaip teritoriniai pranašumai gali pasitarnauti yra susiję su valstybės, kuri yra puolama pasiryžimu sunaikinti savo pačios infrastruktūrą, kelius, griauti tiltus užkertant galimybes priešininkui veržtis giliau į valstybės teritorijos vidų ir taip prarandamas mechanizuotos karinės technikos pranašumas. Tokios praktikos pranašumas yra tas, jog tai nereikalauja ilgo karių paruošimo tokioms operacijoms, kai tuo tarpu tradicinis karių paruošimas konvenciniam karui reikalauja žymiai daugiau laiko, pratybų ir išteklių. Šiam modeliui pasitarnautų kariai, kurie yra gerai aprūpinti kelių naikinimo įranga, kelių skirtingų rūšių prieštankinėmis minomis bei ginklais, ne pačiais galingiausiais oro gynybos lėktuvais, kurie skirti savigynai. Taip pat tokie kariai turi puikiai mokėti rengti gudrias pasalas prieš priešų kolonas, bei neleisti susidaryti galimybei stoti į atvirą kovą su priešininku. Taktika taip pat turėtų būti papildoma karių būriais, kurie apsuptų priešą iš nugaros ir puldinėjant daryti kuo didesnę žalą priešui. Laiką vilkinantys daliniai (*delying units*) turėtų būti papildomi iš kelių greito reagavimo batalionų, kurie padėtų gintis nuo oro antpuolių, ypač saugant sostines bei jūrų uostus. Visa ši struktūra turi būti stipriai decentralizuota, kad iškilus nenumatyta

---

²⁷ Ten pat, 96.

ataakai, būtų galima gauti pastiprinimą ir „užbėgti įvykiams už akių“. Tuo tarpu galingi Vakarų pagalbininkai turi tokią techniką, kurios mažos šalys niekada nesugebės įsigyti ir kuri padėtų pribaugti priešininką. Būtent šis laiko prailginimo, atidėliojimo modelis (*delying model*) gali iškovoti laiko sąjungininkų intervencijai ir tuo pačiu metu, užblokuojant kelius ir nesuteikiant galimybės agresoriui pajudėti iš vietos, taip jį išsekinant, sukuriama priešininkui gyvybiškai svarbių taikių gausa, kuriuos galima sunaikinti karinės aviacijos pagalba. Šis modelis turi pranašumą ir tuo, jog nereikia sudėtingos, daug inžinerinių įgūdžių reikalaujančios karinės technikos, kuri pirmiausia daug kainuoja, o antra – ilgai trunka apmokyti karius dirbti su ja. Be to toks modelis labai adaptyvus: pagerėjus šalies ekonomikai, galima tokį taktinį-karinį modelį papildyti naujais, modernesniais ginklais, bei pažangia komunikacine įranga, kuri leistų tiksliau ir greičiau aptikti priešininko dalinius, bei identifikuoti labiausiai pažeidžiamas jo vietas, o tai ateityje tik dar labiau sustiprintų valstybių gynybos pajėgumus bei atgrasytų priešininką.²⁸

Nors viena iš priežasčių ir sąlygų norint tapti NATO nare buvo pasiruošimas ir dalyvavimas taikos palaikymo misijose užsienyje (ir Lietuva jas puikiai išpildė), tačiau maža valstybė neturėtų savo pajėgumų ir resursų suteikti būtent joms, o labiau orientuotis į nacionalinę, teritorinę gynybą. Tik didelės supervalstybės, kurios turi globalinių interesų gali turėti visapusišką karinę infrastruktūrą ir savarankišką, stiprią kariuomenę.²⁹ Tokioms mažoms šalims su potencialiai dideliu agresoriumi turi būti taikytinos išimtys, tačiau ne „labdaringais“ tikslais, o dėl to, jog ir pačios didžiosios aljanso šalys narės yra suinteresuotos regiono stabilumu. Be to, šios valstybės vis tiek lieka įsipareigojusios ginti ir stiprinti visą NATO aljansą atsirandant kritinės būklės potencialui.

Kitas autorius - **Nils Ørvik** savo straipsnyje *Defence Against Help – a Strategy for a Small States?* užduoda esminį klausimą: ką daryti valstybei, kai sėkmingas pasipriešinimas prieš ypač galingą ir galingus pajėgumus turinčią valstybę, esančią kaimynystėje, yra visiškai neįmanomas su turimomis gynybinėmis pajėgomis? Autorius pateikia tris galimas opcijas esant tokioje padėtyje: 1) valstybė turėtų padidinti savo pačios galią bei pajėgumus (*own power*); 2) valstybė turėtų įgyti pranašumą „pasiskolinant“ galią (*borrowed power*); 3) valstybė turi rasti būdą (labiau simbolinį) kaip išsiversi ar apsieiti be pirmų dviejų galimybių arba su tiesiog nepatenkinamais galios resursais (*inadequate power*). Visos šios trys alternatyvos yra vienodai geros ir pritaikomos praktiškai mažų šalių gynybos politikoje. Žinoma, neįmanoma visko generalizuoti tik pagal šiuos pateiktus modelius. Egzistuoja atskiri atvejai, kuomet vykdoma gynybos politika turi kiekvienos pateiktos alternatyvos dalių, taip sukuriant išskirtinai vienai valstybei priimtina geriausiai modifikuotą variantą. Autorius pabrėžia, kad net jei valstybė yra nepajėgi tinkamai ir visapusiškai padidinti savo karinius pajėgumus ir galią, arba jei nėra galimybės

---

²⁸ Ten pat, 99-101.

²⁹ Ten pat, 102.

padidinti savo karinį-gynybinį pranašumą „pasiskolinant“ galios iš patikimų ar potencialių sąjungininkų, nesulaukiant jų paramos – tai dar nereiškia, jog maža valstybė yra pasmerkta pasiduoti ar paklusti šalia esančiai bei neįveikiamai kaimyninei valstybei ir jos įtakai, bei žaisti pagal jos primestas sąlygas geopolitiniame žaidime.³⁰

Ørvik toliau analizuodamas teigia, jog patikimumo (*credibility*) išlaikymas ir viena pagrindinių ir nerimą keliančių problemų Vakarų valstybėse, ypač jeigu kariniai pajėgumai, pasiruošimas bei politinė valia tampa vis labiau kvestionuoti. Autorius pabrėžia, kad net mažiausias karines pajėgas turinčios valstybės privalo užtikrinti jų visišką patikimumą (*fully credible*), imtis priemonių užtikrinant, jog turimi kariniai pajėgumai atitinka numatytus tikslus ir siekius. Priemonės privalo remtis karinių pajėgumų aprūpinimu, parengimu, patikimumu bei užtikrintumu, jog valstybė yra visapusiškai pasirengusi atremti ir apsiginti nuo potencialiai agresyvios užsienio valstybės, kuri turi kelis kartus didesnius bei stipresnius karinius pajėgumus. Nils Ørvik siūlo strategiją pavadinimu “*defence against help*”. Išnagrinėjęs kelis atvejus, kurie įrodo, jog tinkamai pritaikant šitokią strategiją, valstybė sugeba apsaugoti valstybės suverenumą, jis pateikia tris sąlygas, kurioms esant, ar kurių trūkstant, ši strategija gali būti pritaikoma ir išnaudojama sėkmingai. Pirma, kaip strategiškai svarbi mažoji valstybė kaimyninei didžiajai valstybei. Kuo daugiau interesų didžioji demonstruoja (energetiniai, kultūriniai, istoriniai, geopolitiniai), tuo daugiau mažoji valstybė turi tinkamai investuoti į karinius pajėgumus, kurie užtikrintų visapusišką atgrasymą priešiškausi kaimyninei valstybei. Antra, valstybės karinės pajėgos privalo būti tinkamai aprūpintos reikalinga ir strategijas atitinkančia technika, tinkamai ruošti karius, vykdyti karines pratybas, kurių metu kovotų su potencialiais agresoriais. Visi šie komponentai parodo mažosios valstybės karinį patikimumą, parengimą ir užtikrintumą jei kiltų karinė grėsmė valstybės suverenumui. Valstybė privalo parodyti, jog net su ribotomis karinėmis pajėgomis sugebėtų bent jau sutrukdyti priešininkui pasikėsinti į teritorinį integralumą. Taip pat svarbu politiniams lyderiams aiškiai parodyti, jog potencialaus karinio konflikto atveju visuotinis pasipriešinimas (*total resistance*) veiktų visomis esamomis išgalėmis. Trečia sąlyga – neutralumo politikos deklaravimas (*non-alignment policy*). Taikoma visoms aplinkinėms valstybėms, išskyrus didžiausias kaimynines. Tai gali reikšti, jog jų bendros saugumo problemos yra tarpusavyje gana susijusios ir neegzistuoja poreikis kurti bendrą aljansą.³¹

Vėliau autorius savo modelį iliustruoja per Skandinavijos valstybių pavyzdžius. Kaip žinoma, vienintelė Norvegija priklauso NATO aljansui, tuo tarpu Švedija ir Suomija sėkmingai atitinka šį autoriaus pasiūlytą strategijos modelį, koncentruojasi į teritorinę gynybą ir jokios

---

³⁰ Nils Ørvik, “Defence against help-a strategy for small states?”, *Survival: Global Politics and Strategy*, Vol.15, No.5, 1973, 228.

³¹ Ten pat, 28-29.

galimybės apie stojimą į NATO net nesvarsto, o tai leidžia laisviau kurti ir vykdyti savo šalių gynybos politiką, kuri labiau atitinka jų strategijas bei vizijas ir leidžia geriau įvertinti kylančias grėsmes bei iššūkius, taip pasirenkant būdus, kai šias grėsmes sumažinti.

Galima su šiuo autoriumi nesutikti dėl kelių priežasčių: pirma, negalima Skandinavijos valstybių prilyginti Baltijos valstybių dydžiui (kadangi autorius jas įvardija kaip *small states*); antra – geopolitinės padėties faktorius (Rusija Baltijos šalių regionui yra daug arčiau lyginant su Skandinavija, o išskirtinai Lietuvos atveju egzistuoja ir Kaliningrado sritis), trečia – istorinės patirties faktorius (visos trys Baltijos šalys buvo labai ilgą laiką okupuotos Sovietų Sąjungos). Tad iš principo nesutinkama su trečiąja šio modelio sąlyga, tačiau pirmosios dvi, kurios apima investicijas į karinius pajėgumus kuo labiau atgrasant valstybę agresorę, karinis technikos aprūpinimas, pratybų organizavimas, karinio potencialo didinimas gynybos klausimais, politinė valia, bei visuomenės vieningumas bei pilietiškumas imtis visų rezistencijos priemonių kilus kariniam konfliktui yra siekiamybė nepriklausomai ar valstybė priklauso aljansui, ar ne.

Taigi, tie modeliai, kuriuos svarstė Lietuvos elitas, norėdamas užtikrinti valstybės saugumą, nebuvo naujai sugalvoti, t.y. jų teorinė analizė jau ne kartą buvo atlikta tiek Lietuvos, tiek užsienio autorių. Šių skirtingų gynybos modelių išskyrimas ir jų aiškinimas yra svarbus tuo, jos jis pateikia dvi išvadas: pirma, tokiai mažai valstybei kaip Lietuva gyvybiškai yra svarbu turėti sąjungininkus, kurie kompensuotų karinės galios trūkumą. Taip pat svarbu palaikyti glaudžius bendradarbiavimo ryšius su jais, tai reiškia, ne tik tikėtis jų paramos karinio konflikto metu, bet ir atsižvelgti į jų reikalavimus ir prašymus padėti kovoti su jų problemomis, kas reikalauja kitokio kariuomenės paruošimo formato. Antra, pritaikyti savo karinius pajėgumus, atsižvelgiant į egzistuojančias grėsmes. Valstybė geriau nei sąjungininkai žino kas yra jos stipriosios ir silpnosios vietos. Kitaip tariant, kuriant nacionalinius gynybos pajėgumus nusiteikti geriausiai (kad mainais už indėlį tarptautines misijas sulauksi pagalbos karinio konflikto metu), tačiau pasiruošti blogiausiai (jei sąjungininkams neužteks politinės valios suteikti pagalbą ar pastiprinimą). Vadinasi mažų valstybių kariuomenės turi atitikti du standartus: efektyviai dalyvauti tarptautinėse operacijose kartu su sąjungininkais ir tinkamai paruošti kariuomenę teritorinei gynybai. Tai ir yra balansavimas. Ribotus išteklius efektyviai paskirstyti taip, kad turimi kariniai pajėgumai atitiktų dvejopą paskirtį.

Trumpai aptarus kitų autorių dėstomas pozicijas dėl tinkamiausio Baltijos šalims gynybos modelio bei grįžtant prie Lietuvos pasirinktojo – minimo analizuojamame Deivido Šlekio straipsnyje, pažymėtina, kad nors Lietuvai puikiai sekėsi vykdyti NATO įsipareigojimus ir sėkmingai įrodė vertinanti Vakarų vertybes, jau minėtieji 2014 metai su konfliktu tarp Rusijos ir Ukrainos priešaky privertė atsigręžti į savo kiemą ir iš naujo įvertinti ar vykdoma gynybos politika

pajėgi užtikrinti valstybės saugumą, kad niekada nebesikartotų 1940 metų scenarijus, kuomet Lietuva buvo okupuota Sovietų Sąjungos.

Pirmiausia buvo peržvelgta gynybos stiprinimo politika ir jos principai. Tam iš esmės reikėjo nustatyti naujus prioritetus bei finansavimo galimybes. Tuo metu Lietuva gynybai skyrė tik 0,78% nuo BVP (Bendrojo vidaus produkto). Buvo akivaizdu, jog norint sulaukti tinkamo sąjungininkų pastiprinimo ir pagalbos, kuri valstybei yra gyvybiškai svarbi, reikėjo nedelsiant persvarstyti biudžetą, išskirtinai dėmesį sutelkiant gynybos poreikiams. Buvo priimtas sprendimas, kad Lietuva iki 2020 metų privalo skirti 2% BVP karinių pajėgų stiprinimui. Šis įsipareigojimas buvo įgyvendintas sėkmingai ir daug anksčiau (2018 metais Lietuva jau skyrė 2,08% BVP gynybos reikmėms), dėl tvirtos prezidentės Dalios Grybauskaitės pozicijos šiuo klausimu, bei sėkmingos pilietinės visuomenės palaikymo socialinėse medijose, kritiškai vertinant bei neleidžiant prorusiškų populistinių pažiūrų atstovams skleisti propagandą bei kitokią dezinformaciją apie didinamas išlaidas šalies gynybos užtikrinimui. Anot NATO standartų, kiekviena valstybė narė privalo skirti mažiausiai 2% nuo valstybės BVP. Šiuo metu ne visos narės yra pasiekusios šį standartą, o Lietuva net peržengė šitą barjerą ir panašu, kad ir toliau didins išlaidas skirtas gynybai. Taip Lietuva siunčia stiprų ženklą sąjungininkams, kad ji vykdo įsipareigojimus ir kad deda visas pastangas jog užtikrintų savo saugumą. O blogiausio scenarijaus atveju – pasikėsimo į šalies suverenumą ir teritorinį integralumą, Lietuva tikisi iš NATO sąjungininkų, kad tai nebūtų pamiršta ir būtų suteikta reikiama pagalba gynybos atveju.³²

Privalomosios karinės tarnybos (kuri buvo panaikinta 2008 metais, paliekant vien tik profesinės karo tarnybos modelį), grąžinimo klausimas taip pat sukėlė nemažai iššūkių Lietuvos valdančiajam elitui. Socialinėse erdvėse užvirė aršios diskusijos tarp skirtingų požiūrių ekspertų bei kariuomenės atstovų, bei įtraukė visuomenę. Lietuvos kariuomenės vadas, Vytautas Jonas Žukas ypač palankiai vertino šauktinių grąžinimą. Generolas tuo metu neįžvelgė Lietuvai tiesioginio pavojaus, tačiau tvirtino, jog nereikia tikėtis, kad toks *status quo* išsilaikys, tad valstybė turi pasirūpinti savo saugumu, o tai reiškia, kad reikia didinti karių skaičių daliniuose. Iš esmės, reikėjo profesionalias ginkluotąsias pajėgas papildyti kariais, kurie sugebėtų ir mokėtų kartu dalyvauti kovose. Jei visuomenėje atsirastų vis daugiau savanorių linkusių atlikti privalomąją karo tarnybą, tuomet apie šios tarnybos priverstinį formatą nereikėtų svarstyti. Generolas Žukas pateikė skaičius, jo nuomone, stiprioms pajėgoms užtikrinti, tuo metu trūko apie 1500 savanorių kasmet. Jau 2015 metų vasaros pabaigoje vyko pirmasis šaukimas į privalomąją karo tarnybą. Kviečiami buvo vyriškos lyties piliečiai nuo 19 iki 26 metų, kurie tarnybą turėjo atlikti 9 mėnesius. Taip Lietuva 2017 metais pasiekė, jog visas valstybės ginkluotąsias pajėgas sudarė 17800 piliečių, iš kurių pusė

---

³² Šlekys, 48.

sudarė nuolatinės karo tarnybos kariai, 3500 privalomosios karo tarnybos kariai ir likusioji dalis Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos studentai-karininkai. Privalomosios karinės tarnybos grąžinimas taip pat buvo stipri žinutė tiek Vakarams, tiek Rytams. NATO sąjungininkams tai buvo dar vienas įrodymas, jog Lietuva ne tik laukia ir tikisi jų užnugario, palaikymo ir pagalbos karinio konflikto metu, bet ir pati imasi iniciatyvų ir ieško naujų būdų kaip užtikrinti teritorinę gynybą, tuo tarpu potencialiam agresoriui Rytuose – tai stiprus ženklas, kad valstybė pasimokė iš savo pačios istorinių klaidų ir lengvai nepasiduos nei konvencinėms, nei nekonvencinėms provokacijoms ar grasinimams.³³

Kadangi tai buvo pats greičiausias sprendimo priėmimas nuo pat jo pateikimo stadijos per visą nepriklausomos Lietuvos laikotarpį, tai tik dar sykį įrodo, kaip rimtai ir atsakingai valstybė vertino pasikeitusią geopolitinę padėtį.

Dar viena sritis pareikalavusi esminių pokyčių valstybės gynybos politikoje – viešieji pirkimai. Atnaujinant bei papildant nauja, pažangesne karine technika ir naujus poreikius atitinkančia amunicija, nuo 2014 metų Lietuva įsigijo vokiškų savaeigių haubicų, kovinių šarvuočių „Boxer“, norvegiškos oro gynybos sistemų. O visi iki vieno kariai buvo aprūpinti naujais amunicijos papildymais. Visa tai užtikrino, jog ginkluotosios pajėgos turės didesnę kovinę galią ir sugebės greičiau judėti.

Išskirtinis dėmesys buvo skiriamas ir karių mokymams bei parengimui. Daug dažniau buvo organizuojamos pratybos atskirų dalinių, nacionalinių pajėgų bei drauge su sąjungininkais. Buvo pertvarkyta logistinė sistema, kuri leido sklandžiau ir efektyviau užtikrinti, jog atvykę NATO sąjungininkai turės tinkamas sąlygas dalyvaujant bendrose pratybose ir visapusišką gyvenimo sąlygų aprūpinimą. Svarbu paminėti ir tai, jog pratyboms buvo kuriamos ir miesto infrastruktūrą atitinkančios teritorijos. O tai reiškia, jog karinės pajėgos tobulėjo ne tik karine technika ir ginkluote, bet taip pat daugiau dėmesio skyrė naujo pobūdžio kariniams konfliktams, kurie vis dažniau vyksta miestuose.

Nenuostabu, jog Lietuva ne vienintelė pajutus grėsmę ėmėsi esminių reformų ir krašto apsaugos tobulinimo. Rusijos agresyvi politika privertė sunerimti visą regioną, Lenkiją ir kitas dvi Baltijos valstybes – Estiją bei Latviją. Todėl be vidinių procesų Lietuva taip pat iniciavo įvairių formų dialogus su Rytų Europos kaimynėmis, siekiant sustiprinti regiono saugumą. Didžiąja dalimi aspektų, situacija pirminė ankstyvųjų 2000 metų situaciją ir anksčiau jau vadinamą „Lenkiškąjį modelį“. Didžioji dalis ginkluotojų pajėgų buvo paruoštos teritorinei gynybai, su rotacijos būdu paskirtomis sąjungininkų pastiprinimo pajėgomis. Tokio modelio kariuomenė nėra pasiruošusi tarptautinėms operacijoms, kadangi neturi pakankamai įgūdžių, tokių kaip puolamieji

---

³³ Ten pat, 48-49.

veiksmi ar sugebėjimai sklandžiai vykdyti taikos palaikymo operacijoms skirtus įgaliojimus (*expeditionary/offensive and peacekeeping skills and capabilities*). Tačiau Lietuva norėdama tapti NATO aljanso dalimi, privalėjo rasti būdą ir resursų, kaip teritorinei gynybai pritaikytą kariuomenę bent iš dalies paruošti tarptautinėms karinėms operacijoms. Ir tokiu būdu parodyti Vakarams, kad valstybė narystę šiame aljanse supranta ne tik kaip naudos sau gavimą, užtikrinant saugumą, tačiau ir kaip pareigų vykdymą, dalinantis bendrą naštą ir įsipareigojimus pagal savo išgales. Tokie pokyčiai galėjo būti įgyvendinami dviem skirtingais būdais: pirmuoju, skirti vieną konkretų būrį, maždaug padidintos kuopos dydžio, kuris prisidėtų prie tokių specifinių tarptautinių misijų palaikymo; antruoju – iš jau turimų skirtingų karinių dalinių, surinkti atskirus karinius komponentus, kurie padėtų išlaikyti tam tikrą lygį tokiose misijose. Lietuva nusprendė pasirinkti antrąjį modelį. Sukaupusi nemažai patirties iš tarptautinių operacijų ir misijų palaikymo, Lietuva aktyviai dalinosi savo iniciatyvomis ir įžvalgomis NATO viršūnių susitikimuose tiek Velse (2014 metais), tiek Varšuvoje (2016 metais), o tai tik dar labiau paskatino valstybę įsitraukti į tarptautinių problemų sprendimą, neleidžiant pilnai susikoncentruoti ties savo teritorijos gynybos klausimais. Bet tai nereiškia, jog Lietuvai nepavyko rasti būdų, dėl kurių NATO partneriai būtų susikoncentravę Rytų regione. 2012 metų rudenį, Vilniuje buvo įkurtas NATO Energetinio saugumo centras (*Energy Security Centre of Excellence*). Valstybės, kurios finansavo šio Centro veiklą yra JAV ir Vokietija, o tai įrodo jo reikšmingumą ir įgytą specialų statusą. Tiesa, verta paminėti jog Lietuva tapo ne tik NATO bet ir Europos Sąjungos visapusiškai tvirta bei lojali partnerė gynybos integracijos klausimais. Jos ir jai prijauciančių valstybių narių dėka buvo pradėtos diskusijos bei derybos dėl vadinamojo karinio Šengeno kūrimo, kuris turėtų pagelbėti valstybių kariniams daliniams lengviau judėti Europos Sąjungos viduje, taip pagerinant mobilumo galimybes.³⁴

Be to, Lietuva buvo viena pirmųjų, kuri pradėjo kalbėti apie kibernetinių atakų pavojų ir keliamus iššūkius valstybių saugumui. Tokiais būdais Lietuva bando jai keliamas problemas perkelti ir į sąjungininkų darbotvarkes, kad būtų užtikrintas jos ir visų sąjungininkų saugumas. Be to, tai siunčia aiškią žinutę agresoriui Rytuose, jog Lietuva išnaudos visas galimybes, pasitelkdama ir sąjungininkus, jog nebūtų niekaip kėsinama į valstybės suverenitetą.

Tiesa, į ankstesnius Europos Sąjungos siūlymus stiprinti integraciją gynybos klausimais, Lietuva vertino gan atsargiai ir nepatikliai, kadangi buvo manoma, jog tai pareikalaus dar didesnių investicijų bei įsipareigojimų ir todėl jog iš pirmo žvilgsnio, tai persidengė su NATO sukurtomis funkcijomis. Žinoma, Lietuva nebuvo vienintelė valstybė su tokiu skeptišku vertinimu. Visa Vakarų Europa naująsias sąjungininkes Rytų bloke matė kaip *pro-amerikietiškas*. Didesnį atsigręžimą į Vakarų partnerius Europoje lėmė ne tik Ukrainos krizė bei Krymo okupacija, bet ir

---

³⁴ Ten pat, 50-53.

Donald'o J. Trump'o išrinkimas naujuoju JAV prezidentu. Jis su savo administracija ne tik primigtinai siūlo NATO sąjungininkams Europoje persvarstyti bendradarbiavimo klausimus, bet ir verčia kitas valstybes vykdyti vieną svarbiausių finansinių įsipareigojimų ir pagaliau pasiekti ir skirti standartinį 2% nuo BVP aljansui (kas iš tikrųjų yra gerai), bet ir pats Trump'as kaip asmenybė yra nenuspėjamas ir neprognozuojamas, kas verčia Lietuvą ieškoti patikimesnių partnerių kitur. Kaip ir buvo galima tikėtis, glaudžiausią bendradarbiavimą Lietuva pradėjo plėtoti su artimiausiomis kaimynėmis – Estija ir Latvija. 2014 metais jos kartu pasirašė susitarimą dėl laikino Baltijos karinių pajėgų bataliono, kuris 2016 metais tapo NATO atsakomųjų karinių pajėgų (*Response Force*) dalimi. Kadangi visoms šioms valstybėms egzistavo ta pati grėsmė iš Rusijos, joms sėkmingai pavyko plėtoti ir kitas sistemas, kurios atsakingos už oro gynybą ir hibridines kontratakas. Išvados Šlekys teigia, jog šiuo metu Lietuvai visai neprastai sekasi balansuoti tarp teritorinės gynybos poreikius užtikrinančių veiksmų bei tarptautinių įsipareigojimų siųsti savo karines pajėgas į tarptautines operacijas bei misijas. Tačiau Lietuvai bandant stiprinti ne tik daugiašalius bendradarbiavimo ryšius gynybos klausimais, bet ir dvišalius ar regioninius, ją tik dar labiau pastūmės didesnių įsipareigojimų link, kas reikš tik dar dažnesnį dalyvavimą vykdant operacijas ir misijas svetur.³⁵

Apibendrinimas

Iš šių visų autorių tyrimų, galima daryti išvadas, jog teritorinė valstybės gynyba ir tinkamas pasiruošimas jai yra vienas svarbiausių strateginių tikslų bei siekių, norint užtikrinti saugumą. Žinoma, maža valstybė, turinti didelį, galingą ir priešiška nusiteikusį kaimyną, niekada negalės kiekybiškai prilygti jam. Tačiau priklausymas kariniam aljansui, tokiam kaip NATO, suteikia ne tik saugumo užnugarį, bendrai suderintus gynybos tikslus, bendruomenės jausmą, kad ir kitoms valstybėms rūpi partneriams kylančios grėsmės, bet narystė sukuria ir naujus įsipareigojimus, kurie turi atitikti bendrą viziją ir standartus.

Lietuvai 2004 metais, įstojus į NATO aljansą turėjo savo karinę strategiją perorientuoti iš teritorinės gynybos į kolektyvinę. Nors dalyvavimas tarptautinėse misijose buvo puikus būdas parodyti sąjungininkams, kad į narystę šiame aljanse valstybė traktuoja rimtai, o kariai įgavo puikios patirties, tačiau po dešimtmečio ir agresyvios Rusijos politikos perbraižant Europos žemėlapi, situacija pasikeitė. Buvo grąžinta privalomoji karo tarnyba, didinimas biudžetas, rengiami nauji viešieji pirkimai naujai karinei technikai ir ginkluotei įsigyti ir tai vyksta labai didele apimtimi

---

³⁵ Ten pat, 53-54.

ir sparčiais tempais, kas gali reikšti, jog sprendimai gali būti priimami neapsvarstant geriausių ir naudingiausių opcijų.

Dabar vis dažniau kalbama apie būtinybę į Lietuvos karinės doktrinos centrą grąžinti teritorinės gynybos koncepciją. Parodyti NATO, kad egzistuoja skirtingų regionų problemos ir kad visas aljansas suvoktų, jog reikia daugiau lankstumo, netaikant standartų visoms narėms vienodai. Todėl visų senų idėjų, kurios buvo orientuotos į teritorinės gynybos stiprinimą (dar prieš įstojus į NATO) ir jų atgaivinimą bei bandymą pritaikyti dabartinei gynybos politikai Lietuvoje, bus nagrinėjama sekančiose dalyse. Tyrimo metu bus bandoma išsiaiškinti, ar Lietuvai atsigręžus į teritorinės gynybos stiprinimą, sumažėjo tarptautiniai įsipareigojimai NATO, bandant balansuoti tarp dviejų saugumą garantuojančių koncepcijų. Taip pat bus bandoma išsiaiškinti kokios NATO viduje vyrauja problemos ir kokią įtaką tai daro regionui, šiuo atveju konkrečiai Lietuvai, norint užtikrinti visapusišką valstybės saugumą.

II Dalis

Rusijos užsienio politikos veiksmai šiandien

Rusijos agresyvi užsienio politika, kuri sukėlė didžiulį susirūpinimą labiausiai pažeidžiamoms NATO valstybėms esančioms Baltijos regione (Estijai, Latvijai bei Lietuvai), buvo nukreipta į Gruziją ir Ukrainą. Viena vertus, tai dar nereiškia, jog Rusija išdrįstų panašių veiksmų imtis prieš kurią nors ir NATO aljanso valstybių. Tačiau kita vertus, Krymo istorija, apie kurią kalbant naudojamas hibridinio karo terminas, parodo jog Rusija gali puikiai sužaisti tarptautinės teisės principais ir jos dėka pasiekti savo tikslų, šiuo atveju – okupuoti dalį Ukrainos teritorijos.

Krymo okupacija Rusijai atnešė didžiulį finansinį nuostolį ir našta.³⁶ Didelės teritorijos atplėšimas nuo Ukrainos jai atnešė tarptautinį pasmerkimą ir pasipriešinimą iš Vakarų bei Europos – JAV prezidentas Barack'as Obama, stipriausios Vakarų valstybės lyderis, pirmasis skyrė sankcijas Rusijai už tokį tarptautinių sienų perbraižymą žemėlapyje³⁷, prie kurio vėliau prisijungė ir Europos Sąjunga, bei kitos Vakarų demokratinės valstybės. Be ekonominių iššūkių,

---

³⁶ Sheril Retson, "Crimea is Becoming a Russian Money Pit", *World Policy*, 2016 <<https://worldpolicy.org/2016/10/24/crimea-is-becoming-a-russian-money-pit/>> [Žiūrėta 2018 04 01]

³⁷ The White House, "Executive Order 13660-Blocking Property of Certain Persons Contributing to the Situation in Ukraine", 2014 <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/ukraine_eo.pdf> [Žiūrėta 2018 04 20]

didžiausia ir labiausiai žeminanti bausmė už šitą okupaciją buvo Didžiojo Aštuoneto (G8) nutarimas išmesti Rusiją iš galingųjų klubo.³⁸

Todėl galima daryti prielaidą, jog Rusijos intencijos okupuoti Krymą kilo dėl visai kitokių, gilesnių paskatų. Viena pagrindinių priežasčių, verčianti daryti tokias išvadas yra ta, jog Rusija tarptautinius santykius supranta per realizmo teorijos prizmę ir Ukrainos (bei Gruzijos) norus, bei bandymus tapti NATO karinio aljanso narėmis, (kuomet toks variantas buvo svarstomas 2008 metais vykusiame NATO viršūnių susitikime Bukarešte³⁹), ir tai lėmė saugumo dilemą.

Anot Dougherty E.J. ir Pfaltzgraff R.L., Saugumo dilema, tai terminas, „kuris tarptautiniuose santykiuose nurodo situaciją, kurioje siekiamos savo tikslų ir pasitelkiamos karinę galią ar aljansus, valstybės siekia didinti savo saugumą, tačiau taip sukelia kitų valstybių nesaugumo jausmą, kuris jas paskatina savo ruožtu ginkluotis ir taip kyla pavojus prasiveržti ginklavimosi varžyboms ar tarpvalstybiniam konfliktui, kurio nei viena pusė nesiekė.“⁴⁰ Rusija, dėl galimo karinio aljanso NATO plėtros jos pašonėje, jautėsi prarasdama įtaką regione ir tai mažino jos saugumo suvokimą, todėl nors ir pažeidžiant tarptautinės teisės principus, valstybė norėjo išlaikyti pusiausvyrą ir parodyti Vakarams, jos ji vis dar diktuoja sąlygas šiame regione. Tuo tarpu tokie agresyvūs Rusijos veiksmai paskatino Vakarus, ypač Baltijos šalių regioną imtis veiksmų, kurie didintų jų saugumą, atsakant į keliamas grėsmes iš Rytų. Rusijos užsienio politiką svarbu suprasti dėl to, kad kaip ir buvo minėta anksčiau, ji yra esminis veiksnys, kuris formuoja ar keičia Lietuvos saugumo politiką, atsižvelgiant į naujas jos keliamas grėsmes.

Persvarsčius Rusijos galimą poziciją, kyla klausimas, dėl kokių priežasčių Vakarų valstybės yra įsitikinusios, kad Rusijos veiksmai nesiekia vien tik išlyginti balanso ar įgauti pranašumo šiame saugumo dilemos žaidime? Tam pasitelkiama valstybių žvalgybos institucijos.

Lietuvos žvalgybos institucijų grėsmių vertinimas

Ne paslaptis, jog kariuomenė su visomis savo ginkluotosiomis pajėgomis be žvalgybos ir kontržvalgybos institucijų yra lyg žmogus be akių, ausų ir nosies. Todėl toliau bus

---

³⁸ Bruno Waterfield, Peter Dominiczak, David Blair, “G8 suspends Russia for annexation of Crimea”, *The Telegraph*, 2014

<<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/10720297/G8-suspends-Russia-for-annexation-of-Crimea.html>> [Žiūrėta 2018 04 20]

³⁹ NATO, “Bucharest Summit Declaration”, 2008

<https://www.nato.int/cps/ua/natohq/official_texts_8443.htm> [Žiūrėta 2018 04 20]

⁴⁰ James E. Dougherty, Robert L. Pfaltzgraff, “*Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey*”, 3 leid., New York: Harper Collins, 1990, 82.

nagrinėjama Lietuvos žvalgybos institucijų parengtos ataskaitos. Nes būtent jos ir padeda už Lietuvos saugumą atsakingam elitui formuoti valstybės nacionalinę saugumo politiką, atsižvelgiant į tai, kokios grėsmės egzistuoja, nusako kurios iš jų labiau ar mažiau tikėtinos, bei nurodo silpnąsias sritis, kurioms reikia skirti didesnę dėmesį norint užtikrinti visapusišką valstybės saugumą.

Lietuvoje tokia veikla užsiima dvi institucijos: Valstybės saugumo departamentas, kuris renka „nacionaliniam saugumui reikšmingą informaciją, teikia išvadas ir rekomendacijas Seimui, Respublikos Prezidentui, Vyriausybei, o prireikus ir kitoms valstybės institucijoms.“⁴¹, bei Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, kuris vykdo „žvalgybą ir kontržvalgybą gynybos, karinėje-politinėje, karinėje-ekonominėje, karinėje-technologinėje ir karinėje-informacinėje srityse, Krašto apsaugos sistemos (toliau — KAS) institucijų veiklos užsienyje srityje, KAS institucijų valstybės ir tarnybos paslaptį sudarančios informacijos apsaugos srityje.“⁴² Abiejų šių institucijų tikslas yra bendras: „Užtikrinti valstybės suverenitetą, teritorinę neliečiamybę ir vientisumą, konstitucinę santvarką, jos gynybinę ir ekonominę galią, energetinį, informacinį ir kibernetinį saugumą. Taip pat organizuoti ir vykdyti Lietuvos, NATO ir ES įslaptintos informacijos apsaugą.“⁴³

Naujausiame *Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas (2018)*⁴⁴ dokumente, abi žvalgybos institucijos pateikė konsoliduotą ir neįslaptintą grėsmių ir rizikos veiksnių vertinimą valstybės saugumui. Dokumente pateikiamos tendencijos, įvykiai ir procesai, kurie per paskutiniuosius metus (2017) turėjo didžiulę įtaką nacionaliniam saugumui. Šiame vertiniame taip pat pateikiamos ir ateityje potencialiai galintys kilti iššūkiai norint užtikrinti saugumą.

Jau keli metai iš eilės šių rengiamų ataskaitų centre buvo Rusija. Tad ir šių metų politinio ir karinio saugumo grėsmė pirmoje vietoje išlieka Rusija ir jos vidaus politikos procesai. 2018 metų Rusijos prezidento rinkimus vėl laimėjus Vladimirui Putinui, panašu, jog Lietuvai tai nežada geresnių perspektyvų ar bent santykių atšilimo. Grėsmių vertiniame, rašoma, jog nesikeičiant valstybės lyderiui, Rusija ir toliau vystys savo imperines ambicijas pateisinančius veiksmus. Posovietinę erdvę ji vis dar laiko savo interesų zona, dėl kurios įtakos ji visomis sferomis konkuruoja su Vakarais. Didžiausias konkurentas Rusijai iki šiol išlieka NATO aljansas, kuris

---

⁴¹ Lietuvos Respublikos Valstybės saugumo departamentas (VSD), *Žvalgyba*, 2016
<<https://www.vsd.lt/veikla/zvalgyba/>> [Žiūrėta 04 20]

⁴² Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos (AOTD)
<https://kam.lt/lt/struktura_ir_kontaktai_563/kas_institucijos_567/aotd.html> [Žiūrėta 2018 04 20]

⁴³ VSD, ten pat.

⁴⁴ VSD, „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas“ 2018, <<https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2018/03/LTU.pdf>> [Žiūrėta 2018 04 20]

trukdo jos strateginiams tikslams pasiekti, tokiems kaip regioninis dominavimas, bei tarptautinės įtakos sklaida.

Paskutiniųjų metų (2018) grėsmių vertinimą palyginus su 2014 metų Valstybės saugumo departamento grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimu⁴⁵, didelio pokyčio nematyti. Kaip visada dominuoja Rusijos veiksniai. Jos vidaus procesai, užsienio ir karinės politikos, svarbiausia pasikeitimai valstybės ginkluotosiose pajėgose, strateginiai mokymai bei karinės pratybos ir Kaliningrado srities didelė militarizacija. Antroje vietoje stoja Baltarusija su savo struktūrine priklausomybe nuo Rusijos, jos atstovavimas regione neturint savarankiškos užsienio politikos strategijos. Ji taip pat yra priešiška Lietuvai užsienio politikos atžvilgiu, nes būdama Rusijos „marionete“, sudaro palankias sąlygas jai veikti prieš Lietuvos Respubliką.

Toliau išskiriamos sritys, kuriose egzistuoja potencialios grėsmės, bet jos visos vienokiais ar kitokiais aspektais glaudžiai susijusios su Rusijos veikla. Priešiškų žvalgybos tarnybų ir saugumo tarnybų veikla. Tik šioje srityje labiau pabrėžiami Lietuvos piliečių verbavimo būdai bei metodai, bandymai paveikti krašto apsaugos gynybines sistemas. Jį papildo kibernetinis šnipinėjimas. Kaip atskirą sritį tarnybos išskiria informacinį saugumą, kuomet Rusija bando įgyvendinti savo didžiosios istorijos politiką Lietuvoje, prisidengiant tėvynainių interesų ginimu, kurstant ekstremizmą. Tam pasitarnauja propaganda skleidžiama per socialinius tinklus ir kitas medijas. Kiti grėsmėms imlūs sektoriai – ekonominis ir energetinis. Kiek mažiau dėmesio suteikiama terorizmo grėsmei. Anot vertinimo ataskaitų, terorizmo tikimybė Lietuvoje yra maža, tačiau dėl buvusių išpuolių Vakarų Europoje ir JAV visiškai atmesti jo negalima.

Palyginus šias grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimo ataskaitas galima išskirti kelias tendencijas. Pirma, nors pirmojoje šio darbo dalyje teigiama, kad Lietuvos nacionalinio saugumo politikoje matosi pokyčiai, tačiau pats grėsmių sąrašas laikotarpyje prieš Krymo okupaciją (kuomet buvo matomos realios pasekmės agresyvios Rusijos užsienio politikos) ir po – nepakito. Antra, naujausiose grėsmių ataskaitoje randame sąvoką „hibridinis“ („<...> Rusijai vykdant hibridinio pobūdžio ir karinius konvencinius veiksmus prieš Baltijos valstybes.“⁴⁶, ko nebuvo 2014 metų ataskaitoje. Tai reiškia, jog Ukrainos įvykiai pakeitė suvokimą, jog Rusija imasi naujesnių metodų, kaip vykdyti agresyvią užsienio politiką ir Lietuvos krašto apsaugos institucijos į tai reaguoja. Trečia, išvadose sakoma, jog Rusija ir toliau bus pagrindinė grėsmė Lietuvos nacionaliniam saugumui (VSD vadovas Darius Jauniškis konferencijos metu netgi nurodė, jog

---

⁴⁵ VSD, „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas“, 2014 <<https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2016/10/Gresmiu-vertinimas-2013.pdf>> [Žiūrėta 2018 04 20]

⁴⁶ VSD, „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas“ 2018, 27.

kiekvienais metais grėsmė vis labiau auga ir plečiasi į kitus sektorius.⁴⁷), tačiau pabrėžiama, jog konvencinio karo tikimybė su Rusija išlieka nedidelė, tuo tarpu kibernetinės atakos ir šnipinėjimas bus esminiai faktoriai didinantys grėsmę didesniu ir dažnesniu mastu. Be to, nurodant priemones, kuriomis Rusija imsis priemonių išlaikyti Lietuvą savo interesų zonoje, karinis elementas nėra paminėtas, o išskirti tik informaciniai, ekonominio spaudimo ir politiniai būdai.⁴⁸

Peržvelgus šias tendencijas, galima įžvelgti, kad grėsmių vertinimo ataskaitose konvencinio karo tikimybė, kurį tariamai galėtų inicijuoti Rusija yra mažai tikėtina, o kibernetinis šnipinėjimas turi perspektyvų vis daugiau daryti įtakos Lietuvos nacionaliniam saugumui. Tačiau didžiąją dalį gynybai skirtų resursų valstybė stiprina tik kariniu-techniniu lygiu. Nuolatos socialinėse medijose girdima apie privalomosios karinės tarnybos grąžinimą, rengiamas karines pratybas, perkama naują ginkluotę bei amuniciją (vokiškieji šarvuočiai BOXER, amerikietiškos PATRIOT sistemos, norvegiškos oro gynybos sistemos NASAMS), bet negirdėti kokių esminių veiksmų imamasi atgrasant Rusiją nuo kibernetinių atakų ir šnipinėjimo. David Takacs savo analitinio darbo *Ukraine's deterrence failure: Lessons for the Baltic States* išvadose sako, jog kovojant su hibridinėmis grėsmėmis neužtenka vien tik karinių priemonių. Reikia stiprinti ir ne karinius atgrasymo metodus („<...> focus on improving their military and non-military deterrence measures and related processes.“⁴⁹) Tai reiškia reikia daugiau dėmesio skirti ir vidaus saugumo tarnyboms. Keli sektoriai, kuriems reikėtų skirti daugiau dėmesio: Pirma, geriausius šalies informacinių technologijų specialistus vis dar labiausiai traukia privatus sektorius ir verslas. Reikėtų rasti būdus, kaip sustiprinti Lietuvos kibernetinio saugumo centro darbuotojų kvalifikaciją.⁵⁰ Antra, 2017 metų balandžio mėnesį Vidaus reiklų ministerija Šalčininkuose surengė netikėtas taktines pratybas hibridinėms grėsmėms atremti.⁵¹ Pratybų metu paaiškėjo, jog vidaus saugumo tarnybos visiškai nepasiruošusios tokio pobūdžio grėsmėms atremti ir egzistuoja daug spragų, kurias reikėtų tvarkyti, tokios kaip tinkamas pareigūnų parengimas, ryšio technikos

---

⁴⁷ Paulius Gritėnas, *VSD ir AOTD vadovai apie Rusiją: „Grėsmė didėja ir to nereikia neigti“*, 15min, 2018, <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/pirmadieni-15min-studijoje-vsd-ir-aotd-vadovai-56-946026>> [Žiūrėta 2018 04 20]

⁴⁸ VSD, „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas“ 2018, 59.

⁴⁹ David Takacs, “Ukraine’s deterrence failure: Lessons for the Baltic States.” *Journal on Baltic Security*, Vol.3 Issue 1, 2017, 8.

⁵⁰ Skirmantas Malinauskas, „Kibernetinis karas prieš Lietuvą: popierių daug, o galimybių atremti tikras grėsmes – jokių.“ 15min, 2014 <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/kibernetinis-karas-pries-lietuva-popieriu-daug-o-galimybiu-atremti-tikras-gresmes-jokiu-56-453935>> [Žiūrėta 2018 04 20]

⁵¹ LR Vidaus reikalų ministerija, „Hibridinėms grėsmėms atremti – taktinės pratybos.“ 2017 <<http://vrm.lrv.lt/lt/naujienos/hibridinems-gresmams-atremti-taktines-pratybos>> [Žiūrėta 2018 04 20]

atnaujinimas, institucijų tarpusavio bendradarbiavimo plėtra.⁵² Trečia, daugiau lėšų skirti grėsmių nustatymo ir prevenciją galinčioms atlikti institucijoms, tokioms kaip Valstybės saugumo departamentas, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas, Specialiųjų tyrimų tarnyba bei Finansinių nusikaltimų tarnyba. Galbūt jos ir yra stiprinamos, tačiau visuomenė apie tai nėra informuojama. Tad oficialiai matome stiprinamą tik vieną sektorių, kuris sulaukia daugiausiai dėmesio, tai yra karinis-techninis, tuo tarpu naujos išorinės grėsmės, kurios nėra karinio pobūdžio yra nepaisomos, arba tiesiog neadekvačiai vertinamos.⁵³ Pokyčiai Lietuvos gynybos politikoje matomi – bandoma atsigręžti į teritorinę gynybą, tačiau valstybė dėmesį skiria ne hibridinių grėsmių atgrasymui, o konvencinio pobūdžio grėsmėms, kurios yra mažiau tikėtinos.

Lietuvos karinių strategijų pokyčiai

Lietuvos nacionalinės gynybos politikos modelį, taip pat atspindi ir Lietuvos Respublikos karinė strategija, kurioje išsamiai pateikiamas valstybės saugumo aplinkos įvertinimas, įvardijamos Lietuvai kylančios grėsmės, apibrėžiami gynybos politikos principai, kariniai tikslai, reikalavimai Lietuvos kariuomenei ir valstybės ginkluotosioms pajėgoms. Kai strategija nebeatitinka tikslų ji būna atnaujinama reaguojant į naujas grėsmes bei iššūkius.

Paskutiniąją Lietuvos karinę strategiją, kuri buvo patvirtinta 2016 metais pakeitė prieš tai galiojusią 2012 metų strategiją. Tai vėlgi įrodo, jog Ukrainos įvykiai buvo tas lūžio taškas, privertęs keisti Lietuvos gynybos politikos diskursą. (Strategija paskutinį kartą buvo pakeista praėjus vos tik 4 metams, o prieš tai ji buvo nekeista prieš 8 metus.) Pirmojoje šio darbo dalyje, teigiama, jog Lietuvos nacionalinėje saugumo politikoje atsirado pokytis ir šiuo metu valstybė bando balansuoti tarp tarptautinių įsipareigojimų ir pajėgumų stiprinti teritorinę gynybą. Todėl svarbu palyginti dabar patvirtintą ir galiojančią karinę strategiją su prieš tai buvusią ir rasti tai patvirtinančius arba paneigiančius požymius.

Peržvelgus abi šias strategijas, galima išskirti šiuos požymius: *pirma*, aptariant saugumo aplinką, 2012 metų strategija didžiausiais saugumo iššūkiais laiko terorizmą, energetinį saugumą bei kibernetines atakas. Be to, ji remiasi NATO patvirtintomis koncepcijomis ir nurodo, jog „kolektyvinė gynyba išlieka svarbiausia Aljanso funkcija“.⁵⁴ Tuo tarpu 2016 metų strategija jau konkrečiai įvardija Rusiją, kaip didžiausią iššūkį Lietuvos saugumui keliantį veiksni: „Rusijos

⁵² LR Vidaus reikalų ministerija, „Taktinės lauko pratybos: išvados ir pasiūlymai.“ 2017 <<http://vrm.lrv.lt/lt/naujienos/taktines-lauko-pratybos-ismados-ir-pasiulymai>> [Žiūrėta 2018 04 20]

⁵³ Remigijus Žilinskas, „Valstybės atsparumas išorinėms hibridinio pobūdžio grėsmėms: hipotetinis modelis.“ *Politologija*, 3 (87) tomas, 2017, 77.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija (KAM), Lietuvos Respublikos karinė strategija, 2012, 3.

veiksmai, griauiantys taisyklėmis pagrįstą saugumo architektūrą Europoje, yra svarbiausias Lietuvos saugumą mažinantis veiksnys”.⁵⁵ Taip pat naujas papildymas, jog Rusija pasirengusi vykdyti užmaskuotas karines operacijas, kuriose gali būti taikomi nebūtinai karinės priemonės, bet ir civilinės. *Antra*, abiejose strategijose nurodoma, jog gynybos klausimais Lietuva bendradarbiauja tiek dvišaliu formatu su JAV, Šiaurės šalimis ir Lenkija, tiek daugiašaliu – NATO. Tačiau 2016 metų strategijoje ypatingas dėmesys skiriamas Jungtinėms valstijoms: „JAV įsipareigojimai užtikrinti regiono saugumą ir konkrečios priemonės įgyvendinant šiuos įsipareigojimus yra kertinis Lietuvos saugumo veiksnys.”⁵⁶ Tai patvirtina požiūrį, jog Lietuva visgi labiau pasitiki Jungtinėmis valstijomis, nei visu NATO aljansu kaip organizacija. Tai gali būti susiję su Rusijos noru bei bandymu paveikti Vakarų Europos ir NATO vienybę, ieškodama jų silpnybių ir tikrinant solidarumo lygį kylant provokacijoms. Rusija pasitelkusi manipuliacijas gali palenkti sprendimų priėmimo procesą sau parankia linkme, nes visada egzistuoja suinteresuotų veikėjų, kurie simpatizuoja Rusijai.⁵⁷ *Trečia*, tarp rizikos veiksnių, pavojų ir grėsmių, 2016 metų ataskaitoje išskiriamas atskiras punktas, kurio nebuvo 2012 metų strategijoje – neregularios ginkluotosios formuotės. Tokios pobūdžio grėsmės, naudojantis užmaskuotais kariniais daliniais, skirtos patikrinti valstybės, o jei ji priklauso NATO, tai ir aljanso vieningumą.⁵⁸ *Ketvirta*, ryškus pokytis karinių tikslų įgyvendinimo būduose NATO atžvilgiu. 2012 metų strategijoje sakoma, jog Lietuva pasiryžusi „<...> prisidėti stiprinant Aljanso kolektyvinės gynybos pajėgumus, dalyvauti įvairiose NATO projektuose ir daugiašalėse pajėgumų plėtojimo iniciatyvose <...>”⁵⁹, tuo tarpu 2016 metų strategijoje numatytas siekis nuolatos turėti NATO sąjungininkų pajėgas Lietuvoje ir regione, kartu rengti karines pratybas, derinti operacinį planavimą, bei kovinį rengimą drauge.⁶⁰ Tačiau išlaiko ir tuos pačius įsipareigojimus kolektyvinei gynybai NATO aljanse. *Penkta*, 2016 metų strategija saugumo užtikrinimo valstybėje taikos metu pasipildė naujuoju punktu, jog valstybė turi plėtoti pajėgumus, kurie leistų vykdyti ribotas karines operacijas, kurios susijusios su valstybės vidaus saugumo tarnybų ir savivaldybių bendradarbiavimu, reaguojant į nors ir ginkluotai agresijai neprilygstančius, tačiau grėsmę kelti galinčius incidentus.⁶¹ O tai reiškia, kad šioje strategijoje bandoma atsižvelgti į naujo pobūdžio hibridines grėsmes, ne tik konvencines. *Šešta*, prie

---

⁵⁵ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija (KAM), Lietuvos Respublikos karinė strategija, 2016, 3.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos karinė strategija, 2016, 4.

⁵⁷ Vilnius Ivanauskas, Tomas Janeliūnas, Vytautas Keršanskas, Linas Kojala, „Rusijos užsienio politikos scenarijai.” Kn. *Rusijos raidos scenarijai: implikacijos Lietuvos ir regiono saugumui*. Vilnius, 2016, 248.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos karinė strategija, 2016, 5.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos karinė strategija, 2012, 7.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos karinė strategija, 2016, 7.

⁶¹ Ten pat, 9.

reikalavimų kariuomenei išskiriami du nauji punktai, antrasis taip pat susijęs su hibridinėmis grėsmėmis: 1) veiksmingam atgrasymui kariuomenė turi gebėti greitai pakeisti Lietuvos kariuomenės struktūrą į karo meto; 2) be to, Lietuvos kariuomenė privalo sugebėti greitai „<...> reaguoti tiek į įprastas karines grėsmes, tiek į ginkluotus incidentus ar sienos pažeidimus taikos metu, taip pat <...>”⁶² *Septinta*, naujausioje strategijoje pasikeitęs požiūris į saugumą. Atsiradus naujo pobūdžio grėsmėms, aiškiai pasakoma, jog nors karinės priemonės yra svarbios ir būtinos, tačiau jos yra nepakankamos šalies saugumui užtikrinti.⁶³ Reikia stiprinti kitus pajėgumus, kurie remiasi tarpinstituciniu bendradarbiavimu, vis daugiau įtraukiant į tai ir civilius pajėgumus.

Tačiau karinėje strategijoje nei kiek nepakito bendrosios nuostatos, Lietuvos kariuomenė iki šiol yra dvejopo pobūdžio: Lietuvos gynybos užtikrinimui, bei ES ir NATO aljanso narystės funkcijoms užtikrinti, vykdant tarptautinius įsipareigojimus, atsakant į saugumo iššūkius. Tad Lietuva nenusisuko nuo kolektyvinės gynybos principo, tiesiog atsirado daugiau grėsmių, kurios padarė saugumo padėtį valstybėje blogesnę. 2016 metų strategijoje atsiranda sąvoka, kurios dar nebuvo 2012 metais – hibridinės grėsmės. Jos ir lėmė šių strategijų pasikeitimą, kurios poveikį daro ne tarptautiniams įsipareigojimams, bet teritorinės gynybos užtikrinimui.

NATO transformacija

Karinis aljansas NATO, kuriam Lietuva priklauso nuo 2004 metų taip pat yra veiksnys, kuris daro įtaką gynybos politikos formavimui. Tarptautinės erdvės pokyčiai daro poveikį visam aljansui, o valstybių narių grėsmės tampa viso aljanso grėsmėmis, todėl ne tik pavienės narės daro įtaką NATO vidaus politikai, bet ir bendri priimti sprendimai veikia visas nare. Tokia tarpusavio sąveika yra neatsiejama tarptautinių organizacijų dalis, kuri reaguojant į išorės faktorius laikui kinta ir transformuojasi.

Lietuva kaip ir kitos Baltijos šalys priklausydamos NATO, į šią tarptautinę organizaciją perkelia ir savo grėsmes bei problemas, kurios tampa viso aljanso interesais, problemomis ir grėsmėmis. Žinoma, paskutiniai metai ir be Rusijos agresyviosios užsienio politikos atnešė daugybę iššūkių NATO, tokių kaip teroro išpuoliai Vakarų Europoje, ISIS radikaliosios grupuotės iškilimas Vidurio Rytuose, bei Sirijos konfliktas, dėl kurio kilo didelio masto ir Europos vienybę suskaldžiusi pabėgėlių krizė. Šie įvykiai privertė aljansą permąstyti savo viziją bei misiją, iš naujo įvertinti kylančias grėsmes bei jų pobūdžius, o svarbiausia – prioretizuoti jas. Todėl labai svarbu kaip NATO aljansas transformuojasi. Aljansui svarbu prisitaikyti prie

---

⁶² Ten pat, 9.

⁶³ Ten pat, 6.

besikeičiančios tarptautinės saugumo aplinkos ir naujų grėsmių; reaguoti į naujus mokslinius ir technologinius pajėgumus; sugebėti savo gynybą pritaikyti kovose su nevalstybiniais veikėjais, kurie kuria naujus konflikto pobūdžius; laiku identifikuoti sunkiai atžįstamus priešininkus, kurie naudoja netradicinius kovos metodus; o reaguojant į naujai kylančias grėsmes, daugiau dėmesio skirti bendradarbiavimui su civilinėmis institucijomis; bet taip pat nenusigręžti nuo konvencinių kovos metodų juos modernizuojant.⁶⁴ Ši transformacija labai lemia ir tai, kaip Lietuva reaguojant į naujus pokyčius formuoja savo nacionalinę saugumo politiką.

Atskleidžiant NATO pokyčius prieš ir po Ukrainos krizės bei Krymo aneksijos, reikia analizuoti NATO viršūnių susitikimų deklaracijas, kuriose nurodomos naujos gynybos bei atgrasymo tendencijos bei prioritetai. Dar gerokai prieš šiuos įvykius, 2012 metų pavasarį Čikagoje vyko NATO viršūnių susitikimas⁶⁵, kuriame buvo aptariami naujausi planai aljanso valstybių narių saugumui užtikrinti. Aljanso saugumo politika buvo orientuojama į kibernetinio pobūdžio ir energetinio saugumo užtikrinimui trukdančias grėsmes. Tai reiškia, jog NATO reaguoja į naujo tipo grėsmes (kurias galima pavadinti postmoderniomis) ir bando stiprinti savo pajėgumus kovoje su jomis. To rezultatas labai nudžiugino Baltijos šalis, Estijoje buvo nutarta įkurti NATO kibernetinio saugumo kompetencijos centrą, o Lietuvoje energetinio. NATO taip pat nutarė įgyvendinti ir plėtoti „išmaniąją gynybą“ (*smart defence*). Šis gynybos modelis buvo sugalvotas dėl nepakankamo gynybos biudžeto. Todėl buvo iškelti pagrindiniai tikslai, tokie kaip pajėgumų vystymo prioretizavimas, kuris turi būti suderintas tarp visų NATO aljanso valstybių narių; poreikis dalintis jau turimais kariniais pajėgumais, kurių kitos šalys neturi ar nėra pajėgios įsigyti ir specializacijos suderinimas, kad kiekviena valstybė rastų savo nišą, kurią plėtotų, bet būtų suderinta su kitomis sąjungininkėmis.⁶⁶ Taip būtų pasidalinti darbai bei efektyviai plėtojami bendri projektai, didėtų tarpusavio priklausomybė bei sąveika, o taupant gynybai skirtą biudžetą, būtų išvengiama dubliavimo problemos. Tai ypač svarbu mažoms aljanso valstybėms narėms, kurios stipriai priklausomos nuo didžiųjų sąjungininkų paramos. Išmaniosios gynybos politikos plėtojimo dėka, Baltijos regione buvo nuspręsta neribotam laikui pratęsti oro policijos misijas, kuriomis rūpintųsi NATO sąjungininkų pajėgos.

Šio susitikimo deklaracijoje didelis dėmesys buvo skirtas ir tarptautinėms misijoms Afganistane, laikantis įsipareigojimų užtikrinti tarptautinį saugumą. Tačiau teritorinė aljanso

---

⁶⁴ KAM, „NATO transformacija. Kodėl ji vyksta?“

<https://kam.lt/lt/tarptautinis_bendradarbiavimas/nato/nato_transformacija.html> [Žiūrėta 2018 04 20]

⁶⁵ NATO, *Summit meetings of Heads of State and Government. Chicago USA, 2012*
<https://www.nato.int/cps/en/natolive/events_84074.htm> [Žiūrėta 2018 04 20]

⁶⁶ Martynas Zapolskis, „Mažųjų NATO šalių naštos pasidalijimo elgesys 2007-2012 metais.“ Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2015. 86.

gynyba taip pat neprarado reikšmės, o dėl Kaliningrado srities militarizacijos, konvencinių pajėgų, tokių kaip priešraketinės gynybos sistemų plėtojimas taip pat išliko aktualus. Tad iš esmės, 2012 metų NATO viršūnių deklaracija buvo skirta patvirtinti naujus planus, kaip su ribotais kaštais suderinti postmodernias hibridines grėsmes su tradicinėmis, skirtomis kovojant konvenciniu būdu, bei palaikyti tarptautinį saugumą dalyvaujant tarptautinėse operacijose už aljanso ribų.

Kitas NATO viršūnių susitikimas jau vyko po Krymo aneksijos – 2014 metų rudenį Velse⁶⁷. Šis susitikimas lyginant su prieš tai vykusiu Čikagoje turėjo daug didesnę grėsmių spektrą, kuriame patys svarbiausi iššūkiai buvo susiję su Rusijos agresija prieš Ukrainą bei Islamo valstybės (ISIS) veiklos išplitimu, keliant grėsmę visai tarptautinei bendruomenei. Nors Jungtinės Amerikos Valstijos bei Vakarų Europos valstybės didesnę dėmesį skiria ISIS grėsmei ir būdams kaip su juo efektyviai kovoti, tačiau Rytų Europos valstybės prioritetine grėsme laiko Rusiją. Tokie tarptautinio saugumo pokyčiai privertė NATO keisti ir savo veiksmų planą vėl atsigręžti į priemones, kurios skirtos kovoti konvencinio pobūdžio karus, kibernetines bei energetines grėsmes paliekant antrame plane.

Kadangi Lietuva priklauso Rytų Europai, galima išskirti kokius naujus planus bei priemones buvo numatytos stiprinant teritorinę gynybą atgrasant Rusiją. Buvo nutarta, jog Rytų Europos bloke, tai yra visose trijose Baltijos Šalyse (Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje), bei Lenkijoje ir Rumunijoje bus kuriamos papildomos saugumo priemonės, tokios kaip rotacinės pajėgos, kurios užtikrintų nuolatinį sąjungininkų buvimą regione, bei kuriamos NATO vadavietės. Svarbu ir tai, jog buvo numatyta kurti ypač greitas reagavimo pajėgas, numatyta rengti daugiau karinių pratybų, kuriose kartu dalyvautų sąjungininkai. Numatyti tikslai naujos technikos įsigijimui, moderniai ginkluotei atnaujinti, infrastruktūros plėtra. Dėl tokių planų buvo sutartas visų NATO valstybių narių įsipareigojimas didinti išlaidas gynybai. Taip pat buvo numatytos priemonės teikiančios visapusišką paramą Ukrainai, bei aptarta aljanso plėtra į Gruziją bei Moldovą.

Taigi, Europos geopolitinė apsauga pasistūmėjo iš Vakarų į Rytus, o priemonės įtvirtino konvencinių karinių pajėgų didinimą, atnaujinimą ir plėtrą Baltijos regione. Tai įrodo ir faktas, jog tą patį rudenį Vilniuje buvo numatytas NATO valstybių kariuomenių vadų susitikimas Vilniuje.

Paskutinis NATO viršūnių susitikimas vyko 2016 metais Varšuvoje.⁶⁸ Iš esmės jo metu buvo tęsiama politika, kuri jau buvo numatyta prieš dvejus metus Velse. Rytų flangas vis dar

---

⁶⁷ NATO, "NATO Weles Summit", 2014
<https://www.nato.int/cps/en/natohq/events_112136.htm> [Žiūrėta 2018 04 20]

⁶⁸ NATO, "NATO Summit Warsaw", 2016
<https://www.nato.int/cps/en/natohq/events_112136.htm> [Žiūrėta 2018 04 20]

suvokiamas kaip pažeidžiamiausia teritorija dėl agresyvios Rusijos užsienio politikos, karines pajėgas telkiant NATO valstybių pašonėje. Tad ir planai buvo atitinkamai rengiami stiprinant šį regioną, išplečiant NATO įsipareigojimus ir priemones. Buvo numatyta visose trijose Baltijos šalyse ir Lenkijoje steigti po vieną karinį daugiafunkcij batalioną, kurį sudaro 1000 karių iš skirtingų valstybių narių. Tai turėtų tik dar labiau sustiprinti gynybą regione ir atgrasyti Rusiją nuo karinių veiksmų prieš aljanso nares. Taip pat buvo numatytos gairės didinti gynybai skirtą biudžetą. Be to, NATO ir Europos Sąjunga pasirašė deklaraciją, kurioje nurodoma, jog abi šios tarptautinės organizacijos stiprins gynybą bei kartu spręs saugumo problemas. Svarbu ir tai, jog hibridinės grėsmės grįžo į prioritetų sąrašo viršūnę. Hibridinės gynybos erdvė tapo pripažinta šalia jau egzistuojančių sausumos, oro ir jūrų gynybos pajėgų. Planuojami rengti mokymai ir pratybos kartu su sąjungininkais kovojant su hibridinėmis atakomis.

Žinant tai, kad ir be Rusijos egzistuoja kitos grėsmės ir kiti tarptautiniai įsipareigojimai ir tai, kaip jautriai Jungtinės Valstijos reaguoja į teroro grėsmę bei atakas, šitoks atsigrėžimas ir karinių pajėgų nuolatinis stiprinimas Rytų Europos regione tik parodo, kad baimė, jog kilus kariniam konfliktui Lietuva liktų be sąjungininkų – nepagrįsta. Šis viršūnių susitikimas įrodo, jog NATO ir toliau skiria ypatingą dėmesį visų valstybių narių saugumui užtikrinti ir Baltijos regionas – ne išimtis.

Visų trijų paskutinių NATO viršūnių susitikimai įrodo, kad NATO reaguoja vienodai į visų valstybių narių kylančias problemas, ir vieningai bando jas spręsti. Be to, tokie susitikimai skatina visas šalis įsitraukti į bendros aljanso politikos kūrimą, kadangi priimti sprendimai liečia visas nares. Šių susitikimų metu buvo vieningai sutarta, jog Rusija iš tikrųjų yra suvokiama kaip viena didžiausių grėsmių NATO aljansui ir tai nebėra vien tik Baltijos regiono šalių nuostata.

Išorės veiksniai lemiantys Lietuvos įsitraukimą plėtojant daugiašalius ir dvišalius santykius

Nors kitas NATO viršūnių susitikimas numatomas tik 2018 metų vasarą, tačiau Baltijos šalys vis tiek nesijaučia saugios ir iki jo tęsia daugiašalius ir dvišalius ryšius, norėdamos pritraukti daugiau karinių pajėgų ir patvirtinti įsipareigojimus konflikto metu ginti regioną. Tai lemia kelios priežastys.

2018 metų pradžioje autoritetingas Jungtinių Amerikos Valstijų analitinis centras RAND Corporation atlikęs tyrimą paskelbė, kad Baltijos regione sustiprintus karinę galią ir pajėgumus, prie kurių prisidėjo NATO, Rusija vis dar smarkiai lenkia ir galėtų staigiai pridaryti

žalos.⁶⁹ Šiame tyrime teigiama, kad atsižvelgus į dabartines NATO pozicijas ir pajėgumus, turint omeny ir tarptautinius batalionus, ir rotacinę JAV šarvuotąją brigadą, Rusija vis dar gali pasiekti staigų karinį dominavimą Baltijos šalyse. Tai gali lemti balansavimą ant karo slenksčio, siekiant išaldyti konflikto.

Po šio tyrimo paskelbimo, vienas didžiausių savaitraščių Jungtinėse Valstijose “Newsweek” viename savo straipsnyje pateikė šio tyrimo interpretaciją, kad nepaisant kelerius metus trukusių NATO pastangų sustiprinti savo pajėgas regione, NATO būtų sutriuškintas Rusijos karinės galios, jei Rytų Europoje vyktų karas ir Rusija galėtų staigiai atkirsti Baltijos šalis nuo likusių NATO valstybių.⁷⁰ Tačiau RAND Corporation sako, jog tyrimas nereiškia, kad yra kokių nors požymių, rodančių jog Rusija ruošiasi pulti Baltijos regioną.

Karinių pajėgų disbalansas su Rusija Baltijos šalyse visada išliks, tačiau NATO yra daug pažangesnė technologijose, o dabartinis pajėgų stiprinimas šiame regione skirtas ne kariavimui su Rusija, o jos atgrasymui. Kita vertus, tai spyris visam NATO į silpniausią jos vietą – mobilumą. Norint kuo efektyviau atgrasyti Rusija reikia ne lokalizuoti karinius pajėgumus Baltijos šalių teritorijose, o vystyti ir stiprinti greitą ir efektyvų karinių pajėgų perdislokavimą karinio konflikto metu.

Kita problema, neleidžianti regionui jaustis saugiam, yra tai jog šio regiono valstybės neveikia vieningai. Artėjant Baltijos šalių vadovų susitikimui su Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentu 2018 metų balandžio pradžioje⁷¹, ekspertai ragino kalbėti vienu balsu, jei Baltijos šalys nori, kad Donald’as Trump’as jas išgirstų. Tačiau nepaisant bendros grėsmės ir bendrų sąjungininkų, Lietuvos, Latvijos ir Estijos įsivaizdavimas kokių priemonių gynybai reikia įsigyti skiriasi.

Nors Baltijos šalys kartu rengia karines pratybas, kartu siekia didesnio NATO – ypač Jungtinių Valstijų dėmesio regionui, kad būtų atnaujinti gynybos planai, krizės atveju greičiau atvyktų pastiprinimas, tačiau kalbai pasisukus apie bendrą ginkluotės pirkimą, šalių nuomonės išsiskiria ir net konkuruoja tarpusavyje. Siekdamos taupyti, valstybės dažnai įsigyja atnaujintą, tačiau naudotą karinę techniką ir dėl jos net varžosi tarpusavyje. Dėl to, šio regiono valstybių karinis išsivystymas skiriasi. Ryga ir Vilnius tik dabar skiria 2% BVP gynybai, tuo tarpu Talinas –

---

⁶⁹ Scott Boston, Michael Johnson, Nathan Beauchamp-Mustafaga, Yvonne K. Ceane, “*Assessing the Conventional Force Imbalance in Europe.*” Rand Corporation, 2018. <https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2402.html> [Žiūrėta 2018 04 20]

⁷⁰ David Brennan, “Russia Would Overrun NATO in European War, Report Warns.” Newsweek, 2018. <<http://www.newsweek.com/russia-would-overrun-nato-european-war-report-warns-835146>> [Žiūrėta 2018 04 20]

⁷¹ Lietuvos Respublikos Prezidentė (LRP), „Vašingtone Prezidentė dalyvaus Baltijos šalių ir JAV viršūnių susitikime.“ 2018 <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/vasingtone-prezidente-dalyvaus-baltijos-saliu-ir-jav-virsuniu-susitikime/29708>> [Žiūrėta 2018 04 20]

jau daugelį metų. Skiriasi ir ambicijos į gynybą. Vienas Lietuvos prioritetų dabar yra vidutinio nuotolio priešraketinė gynyba, tuo tarpu estai koncentruotis į tai nežada. Tiesa, valstybės sutaria, jog tai turi būti regioninė gynyba.

Tik kartu derinant bendrus interesus ir prioritetus Baltijos šalys gali veikti veiksmingai. Tuo labiau, kad ne tik Vašingtonas, bet ir Kremlius Baltijos šalis mato kaip vieną. Jungtinės Amerikos Valstijos tai aiškiai parodė, kai visoms trims Baltijos valstybėms skyrė 100 milijonų dolerių. Pinigai skirti gynybos skylėms kamšyti, juos šalys jau išsidalino. Didžiausia problema, kad šio regiono valstybės sutaria tik kaip išsidalyti iš kitur gautus pinigus, tačiau įklimpsta, kai reikia susitarti dėl bendrų pirkinių už savus. Taigi, aiškiai matomas politinės valios trūkumas spręsti šias bendradarbiavimo karinėje srityje problemas. O siekiant didesnės naudos, reikia iš naujo permąstyti trijų Baltijos valstybių karinio bendradarbiavimo perspektyvas, nes to tikisi ir NATO, ir JAV.⁷²

Nors po susitikimo su Donald'u Trump'u buvo pareikšta, jog šalių bendros gynybos įsipareigojimai plieniniai ir pasirašytoje deklaracijoje įtraukta viskas ko norėjo Baltijos šalys, t.y. nuolatinis Jungtinių Amerikos Valstijų karinių pajėgų buvimas regione ir savitarpio gynybos įsipareigojimai, bei numatyti tolesni NATO transformacijos planai ginant aljanso Rytines sienas.⁷³ Lietuvai dar pavyko susiderėti dėl dvišaliu pagrindu įkuriamo kibernetinio saugumo centro Kaune, kuriame bus kuriamos inovacijos, bei naujausios technologijos kaip apsisaugoti nuo šių grėsmių, vykdys simuliacijas.⁷⁴

Tačiau šio susitikimo metu Baltijos šalims nepavyko išlaikyti vieningo formato. Lietuvos prezidentei Daliai Grybauskaitei išreiškus didžiulį interesą dėl oro gynybos užtikrinimo, Estijos vadovė Kersti Kaljulaid įgėlė, kad į Vašingtoną atvyko ne ko nors prašyti, o kaip lygus su lygiais aptarti bendrus interesus: „Manau būtų iš tiesų vertingiau, jei žingsnius žengtume kartu per NATO viršūnių susitikimą, o ne kaip kurie norėjo jau šiandien išeiti su glėbiu Patriot sistemų”.⁷⁵ Kas įrašyta bendroje deklaracijoje, ko gero tvirčiausias JAV įsipareigojimas Baltijos šalių

---

⁷² LRT, „Panorama“, 2018 <<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013688198/panorama>> [Žiūrėta 2018 04 01]

⁷³ LRP, *Lithuania has secured broad U.S. support for military and energy security*, 2018. <<https://www.lrp.lt/en/press-centre/press-releases/lithuania-has-secured-broad-u.s.-support-for-military-and-energy-security/29722>> [Žiūrėta 2018 04 04]

⁷⁴ Vaidotas Beniušis, „Baltijos šalių prezidentų susitikimas su D. Trumpu: trys temos“ BNS, 2018 <<https://www.bns.lt/topic/1911/news/55396147/>> [Žiūrėta 2018 04 04]

⁷⁵ LRT, „Panorama“, <<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013688388/panorama>> [Žiūrėta 2018 04 04]

saugumui.⁷⁶ Bet pats D. Trump'as išvengė atsakymo kaip konkrečiai prisidėtų prie Baltijos šalių gynybos ir nepaminėjo NATO 5 straipsnio – savitarpio gynybos garantijos.

Donald'as Trump'as taip pat sakė, jog niekas nėra už jį tvirtesnis Rusijos atžvilgiu. Minėjo nematytai didelį Maskvos šnipų išsiuntimą, Kremlui nepatinkančią JAV energetikos ir karinę stiprybę. Bet svečiams atvykusiems aptarti gynybos nuo Rusijos, sakė, kad nenorėti sutarti su ja gali tik visiškai kvailiai.

Dėl nenuspėjamos Trump'o lyderystės Lietuvos prezidentė su kitais Baltijos šalių vadovais iškart po šito vizito nuvyko pas Prancūzijos prezidentą Emmanuel'į Macron'ą. Tai patvirtina faktą, jog ir Europos partneriai nori Baltijos valstybes matyti kaip vieną vieningą regioną. Neišgirdus Donald'o Trump'o pasižadėjimo ginti Europą ir apskritai išgirdus nedaug aiškaus, Paryžiuje tartasi dėl Prancūzijos iniciatyvos, kuri numato, jog Europa turi turėti strateginę autonomiją.⁷⁷ Prancūzijos pajėgos yra tarp dviejų galingiausių Europoje. Nors anksčiau skeptiškai reaguota į Europos integraciją saugumo klausimais, tačiau pasikeitus JAV lyderiui, nebesibaiminama, jog Europa gali dubliuoti NATO funkcijas. Paprašyta pakomentuoti, Dalia Grybauskaitė teigė, jog: „Turime atvirą interesą investuoti į Europos gynybą, į Europos saugumo užtikrinimą. Kurti papildomas, šalia jau kuriamo karinio bendradarbiavimo dar papildomas greitojo reagavimo pajėgas, kas mums labai aktualu ir svarbu. Lietuva yra pasirengusi tiesiogiai dalyvauti naujai kuriamose dvišalėse struktūrose. Nebijome, kad tai gali dubliuoti NATO – atvirkščiai. Manome, kad mes turime papildyti NATO, turime elgtis aktyviai, nes NATO sprendimų priėmimas yra labai lėtas. Labai svarbu, kad reikalui esant, mums pagalba būtų suteikta paros bėgyje.”⁷⁸ Taigi keliant pagrindinį šio tyrimo klausimą ar Lietuvai stiprinant teritorinę gynybą, nusigręžiama nuo tarptautinių įsipareigojimų, matoma, kad ne. Lietuva ne tik, kad nenusisuka nuo tarptautinių įsipareigojimų, bet dar juos net plečia, nes nebepasitikima NATO garantijomis.

Nepasitikėjimas NATO niekur neišnyko net po 2018 metų balandžio pabaigoje vykusio NATO užsienio reikalų ministrų susitikimo Briuselyje. Šiame susitikime ministrai sutarė dėl Rusijos agresijos masto ir dėl to, kad reikia tvirtesnio atsako į hibridines atakas, kurios tyčia neperžengia karinio puolimo slenksčio. Jungtinių Amerikos Valstijų valstybės sekretorius Mike Pompeo pagyrė NATO pastangas, tuo metu aljanso vadovas Jens Stoltenberg'as teisingai norą vėl

---

⁷⁶ LRP, *A Declaration to Celebrate 100 Years of Independence of Estonia, Latvia and Lithuania and Renewed Partnership*, 2018. <<https://www.lrp.lt/en/activities/speeches/a-declaration-to-celebrate-100-years-of-independence-of-estonia-latvia-and-lithuania-and-renewed-partnership/29718>> [Žiūrėta 2018 04 20]

⁷⁷ LRP, *Strategic partnership between Lithuania and France gains momentum*, 2018. <<https://www.lrp.lt/en/press-centre/press-releases/strategic-partnership-between-lithuania-and-france-gains-momentum/29767>> [Žiūrėta 2018 04 20]

⁷⁸ LRT, „Panorama“, 2018 <<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013688721/panorama>> [Žiūrėta 2018 04 09]

susitikti su Rusijos atstovais, bet JAV diplomatijos vadovas sako, kad dialogas beprasmiškas, kol Rusija nekeis elgesio. Ir tai, kad NATO negali grįžti prie įprastinių santykių su Maskva.⁷⁹

Vykęs susitikimas yra pasirengimas liepą vyksiančiam NATO vadovų susitikimui. Pasak NATO vadovo, Baltijos šalys gali tikėtis stipresnio veikimo atsakant į hibridines atakas kaip propaganda ir kibernetiniai puolimai. Papildomų karių siųsti aljanso lyderiai neplanuoja. Veikiau bus siekiama atsakyti pajėgų stiprinimu ieškant papildomų pajėgumų ir svarbiausia užtikrinant, kad prireikus pastiprinimai būtų surenkami greitai ir kuo sklandžiau permetami į konflikto židinį per valstybių sienas, ar net iš anapus Atlanto. Visas dėmesys skiriamas užtikrinti efektyviam kariniam mobilumui.⁸⁰

Po šių susitikimų galima išskirti tris esminius dalykus: pirma, egzistuoja susiskaldymas tarp pagrindinio JAV lyderio ir jo administracijos. Prezidentas skatina valstybes didinti biudžetus gynybai, bet neduoda konkrečių garantijų ginti sąjungininkes konflikto metu, nes nori palaikyti gerus santykius su Rusija, tuo tarpu jo administracija sako, jog įsipareigojimai tvirti ir nereikia abejoti JAV ryžtu ginti visas NATO nares ir kad Rusija yra agresorius reikalaujantis išskirtinio dėmesio. O tai neleidžia Lietuvai jaustis saugiai ir užtikrintai, kad pagrindinis ilgalaikis partneris JAV, gali ir nusigręžti iškilus konfliktui. Antra, egzistuoja susiskaldymas pačiame NATO, aljanso vadovas nori atnaujinti dialogą su Rusija, tačiau jam nepritaria kitos sąjungininkės, kurios jaučia didžiausią grėsmę Rytų flange, kuriame ir pačios Baltijos šalys neveikia vieningai. Žinant kai kurių valstybių narių poreikius bendradarbiauti su Rusija, yra labai svarbu, kad tokie poreikiai neužgožtų valstybių, kurios labiausiai pažeidžiamos saugumo prasme, poreikių. Trečia, kalbant apie hibridines grėsmes ir iššūkius, paskutiniai NATO viršūnių susitikimai buvo nevienodi. Čikagoje buvo didelis dėmesys skirtas naujo tipo grėsmių prevencijai, tuomet Velse buvo vėl atsigręžta į didesnę konvencinių pajėgų stiprinimą dėl Rusijos augančios galios, o po Varšuvos susitikimo ir paskutinio užsienio reikalų susitikimo Briuselyje, hibridinės grėsmės išskiriamos kaip prioritetinės, kurioms reikia skirti daugiausia dėmesio, nes jomis labai mėgsta žaisti ir manipuliuoti Kremliuje. Be to buvo pritaria nebedidinti konvencinių pajėgų arsenalo, o stiprinti logistinius niuansus, kurie užtikrintų jau turimos karinės technikos pasidalinimą tarp sąjungininkų karinio konflikto metu.

Šie įvykiai tik įrodo, kad Lietuva nenusigręžia nuo tarptautinių įsipareigojimų, nes jie suvokiami kaip saugumo garantas. Bendradarbiavimas daugiašaliu formatu leidžia būti Lietuvai išgirstai ir suprastai. Kuo daugiau Lietuva įsitraukia į NATO veiklą, tuo daugiau garantijų, kad kilus konfliktui, sąjungininkai parodys vienybę ginant ištikimą ir aktyvią aljanso narę. O dvišalių

---

⁷⁹ NATO, "Meetings of NATO Ministers of Foreign Affairs", 2018

<https://www.nato.int/cps/en/natohq/events_153960.htm> [Žiūrėta 2018 05 05]

⁸⁰ LRT, „Panorama“, 2018. <<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013690385/panorama>> [Žiūrėta 2018 04 27]

santykių plėtojimas šalia jau egzistuojančių įsipareigojimų yra tik dar vienas būdas pritraukti Vakarų sąjungininkus kovojant su Rusijos keliamomis grėsmėmis. Vadinasi Lietuva ne tik, kad nesumažino savo įsipareigojimų NATO, bet ieško ir naujų būdų juos plėtoti. Nepaisant to, kad Lietuva iš esmės reformavo karines pajėgas gražindama privalomąją karinę tarnybą, įsigydama naują karinę techniką, tačiau vis tik glaudžių santykių plėtojimas su sąjungininkais yra prioritetas, galintis užtikrinti Lietuvos ir viso Rytų regiono saugumą.

Išvados

Nors ekspertai teigia, jog nuo pat Ukrainos krizės Lietuva balansuoja tarp kolektyvinių įsipareigojimų, kurie buvo valstybės nacionalinio saugumo pamatas nuo pat stojimo į karinį NATO aljansą, ir teritorinės gynybos užtikrinimo, tačiau šis darbas atskleidė visiškai kitokias perspektyvas.

Pirma, Lietuva nenustojo kartu su sąjungininkėmis dalyvauti tarptautinėse karinėse misijose – priešingai. Sąjungininkų prašymu vis daugiau karių siunčiama (pavyzdžiui į Malį ir Afganistaną). O planuojami nauji saugumo užtikrinimo projektai, dėl kurių susitarė Lietuvos ir Prancūzijos prezidentai, reiškia ir tai, kad šalia NATO atsiras ir dvišalių tarptautinių įsipareigojimų.

Antra, nors Rusijos grėsmė didėja, tačiau ne konvenciniu lygiu, o hibridinėmis priemonėmis (propaganda, informacinis karas, kibernetinės atakos). Didžiausias pajėgų stiprinimas nepaisant paskutiniojo susitarimo steigti dvišaliu pagrindu grįstą kibernetinį centrą su JAV Kaune, vyksta konvencinių pajėgų lauke. Ekspertų vertinimu, Lietuvai derėtų peržvelgti savo saugumo strategijas ir daugiau dėmesio skirti būtent tokių grėsmių atėmimui, kadangi tikimybė, kad Rusija NATO valstybes puls pasitelkdama konvencines pajėgas yra iš ties mažą. Tuo tarpu net ir pats Ukrainos pavyzdys turėtų būti pamoka, kad vidaus saugumo užtikrinimas yra ta sritis, kuria gali manipuliuoti Kremlius.

Trečia, grėsmių pasikeitimas, o tiksliau išplitimas privertė ir NATO adekvačiai į jas reaguoti. Matoma, kad Prieš Ukrainos krizę buvo svarstoma apie didesnę hibridinių grėsmių potencialą, po Krymo aneksijos grįžta prie konvencinių pajėgų sutelkimo Rytų flange, o įtampai šiek tiek atslūgus vėl pradėta galvoti apie hibridines atakas. Čia galima išžvelgti Lietuvos prisitaikymą šiuo klausimu. Tiesiog paskutinėje fazėje, Lietuva įgavo pagreitį daugiausiai stiprinti konvencinio pobūdžio karines pajėgas.

Ketvirta, Lietuva supranta, kad tik tvirtas ir vieningas NATO sugebėtų užtikrinti ilgalaikį valstybės saugumą. Tačiau naujojo JAV prezidento D. Trump'o ir administracijos susiskaldymas, kai kurių NATO valstybių simpatijos Krekliui neleidžia jaustis Lietuvai saugiai,

todėl ir atsiranda noras kuo daugiau turėti pajėgų Baltijos regione, nes nepasitikima, jog karinio konflikto metu sąjungininkai tikrai pasiryš ginti Rytų regioną. Prie šių susiskaldymų prisideda ir faktas, kad pačios Baltijos šalyse neveikia vieningai gynybos srityje, o labiau konkuruoja dėl įsigytos technikos, kai geriau planuotų kaip adekvačiai paskirstyti regione esančius resursus tinkamai visapusei gynybai.

Taigi, Lietuva nenusisuko nuo tarptautinių įsipareigojimų, nes jų laikymasis yra suvokiamas kaip valstybės saugumo užtikrinimo pagrindas, o atsigręžus į teritorinę gynybą, buvo suprasta, kad grėsmių atsirado daug daugiau ir skirtingo pobūdžio. Lietuvos problema yra ta, jog ji nesugeba prioretizuoti grėsmių pagal tikėtumą kas gali įvykti. Nors Lietuva jau nuo seno save vaizduoja kaip karių tautą, tačiau atėjo laikas parodyti, kad ir postmodernaus karo lauke Lietuva yra pasiruošus visapusiškai atremti naujus saugumo iššūkius.

Literatūros sąrašas

1. Beniušis Vaidotas, „Baltijos šalių prezidentų susitikimas su D. Trumpu: trys temos” BNS, 2018 <<https://www.bns.lt/topic/1911/news/55396147/>> [Žiūrėta 2018 04 04]
2. Boston Scott, Michael Johnson, Nathan Beauchamp-Mustafaga, Yvonne K. Ceane, “Assessing the Conventional Force Imbalance in Europe.” Rand Corporation, 2018. <https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2402.html> [Žiūrėta 2018 04 20]
3. Brennan David, “Russia Would Overrun NATO in European War, Report Warns.” Newsweek, 2018. <<http://www.newsweek.com/russia-would-overrun-nato-european-war-report-warns-835146>> [Žiūrėta 2018 04 20]
4. Dougherty James E., Robert L. Pfaltzgraff, ”Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey”, 3 leid., New York: Harper Collins, 1990,
5. Gritėnas Paulius, *VSD ir AOTD vadovai apie Rusiją: „Grėsmė didėja ir to nereikia neigti”*, 15min, 2018, <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/pirmadieni-15min-studijoje-vsd-ir-aotd-vadovai-56-946026>> [Žiūrėta 2018 04 20]
6. Ivanauskas Vilnius, Tomas Janeliūnas, Vytautas Keršanskas, Linas Kojala, Rusijos užsienio politikos scenarijai.” Kn. *Rusijos raidos scenarijai: implikacijos Lietuvos ir regiono saugumui*. Vilnius, 2016.
7. Jakniūnaitė Dovilė, „Changes in Security Policy and Perceptions of the Baltic States 2014-2016.” *Journal on Baltic Security*, Vol.2, Issue 2, 2016.
8. Johnston Alistair I., „Thinking about Strategic Culture.” *International Security*, Vol. 19, No. 4, 1995.

9. KAM, *Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos* (AOTD) <https://kam.lt/lt/struktura_ir_kontaktai_563/kas_institucijos_567/aotd.html> [Žiūrėta 2018 04 20]
10. KAM, Lietuvos Respublikos karinė strategija, 2012.
11. KAM, Lietuvos Respublikos karinė strategija, 2016.
12. KAM, *NATO transformacija. Kodėl ji vyksta?* <https://kam.lt/lt/tarptautinis_bendradarbiavimas/nato/nato_transformacija.html> [Žiūrėta 2018 04 20]
13. LR Vidaus reikalų ministerija, *Hibridinėms grėsmėms atremti – taktinės pratybos*, 2017 <<http://vrm.lrv.lt/lt/naujienos/hibridinems-gresmoms-atremti-taktines-pratybos>> [Žiūrėta 2018 04 20]
14. LR Vidaus reikalų ministerija, *Taktinės lauko pratybos: išvados ir pasiūlymai*, 2017 <<http://vrm.lrv.lt/lt/naujienos/taktines-lauko-pratybos-ismados-ir-pasiulymai>> [Žiūrėta 2018 04 20]
15. LRP, *A Declaration to Celebrate 100 Years of Independence of Estonia, Latvia and Lithuania and Renewed Partnership*, 2018. <<https://www.lrp.lt/en/activities/speeches/a-declaration-to-celebrate-100-years-of-independence-of-estonia-latvia-and-lithuania-and-renewed-partnership/29718>> [Žiūrėta 2018 04 20]
16. LRP, *Lithuania has secured broad U.S. support for military and energy security*, 2018. <<https://www.lrp.lt/en/press-centre/press-releases/lithuania-has-secured-broad-u.s.-support-for-military-and-energy-security/29722>> [Žiūrėta 2018 04 04]
17. LRP, *Strategic partnership between Lithuania and France gains momentum*, 2018. <<https://www.lrp.lt/en/press-centre/press-releases/strategic-partnership-between-lithuania-and-france-gains-momentum/29767>> [Žiūrėta 2018 04 20]
18. LRP, *Vašingtone Prezidentė dalyvaus Baltijos šalių ir JAV viršūnių susitikime*, 2018 <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/vasingtone-prezidente-dalyvaus-baltijos-saliu-ir-jav-virsuniu-susitikime/29708>> [Žiūrėta 2018 04 20]
19. LRT, „Panorama“, <<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013682886/panorama>> [Žiūrėta 2018 01 12]
20. LRT, „Panorama“, 2018 <<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013688198/panorama>> [Žiūrėta 2018 04 01]
21. LRT, „Panorama“, <<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013688388/panorama>> [Žiūrėta 2018 04 04]
22. LRT, „Panorama“, 2018 <<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013688721/panorama>> [Žiūrėta 2018 04 09]

23. LRT, „Panorama”, 2018. <<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013690385/panorama>> [Žiūrėta 2018 04 27]
24. Malinauskas Skirmantas, „Kibernetinis karas prieš Lietuvą: popierių daug, o galimybių atremti tikras grėsmes – jokių.” 15min, 2014.
<<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/kibernetinis-karas-pries-lietuva-popieriu-daug-o-galimybiu-atremti-tikras-gresmes-jokiu-56-453935>> [Žiūrėta 2018 04 20]
25. NATO, “Bucharest Summit Declaration”, 2008
<https://www.nato.int/cps/ua/natohq/official_texts_8443.htm> [Žiūrėta 2018 04 20]
26. NATO, *Summit meetings of Heads of State and Government. Chicago USA*, 2012
<https://www.nato.int/cps/en/natolive/events_84074.htm> [Žiūrėta 2018 04 20]
27. NATO, “NATO Wales Summit”, 2014
<https://www.nato.int/cps/en/natohq/events_112136.htm> [Žiūrėta 2018 04 20]
28. NATO, “NATO Summit Warsaw”, 2016
<https://www.nato.int/cps/en/natohq/events_112136.htm> [Žiūrėta 2018 04 20]
29. NATO, “Meetings of NATO Ministers of Foreign Affairs”, 2018
<https://www.nato.int/cps/en/natohq/events_153960.htm> [Žiūrėta 2018 05 05]
30. Novagrockienė Jūratė, „Kariuomenės transformacija XXI amžiuje: Lietuvos atvejis”, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga*, 2005.
31. Ørvik Nils, “Defence against help-a strategy for small states?”, *Survival: Global Politics and Strategy*, Vol.15, No.5, 1973.
32. Retson Sheril, “Crimea is Becoming a Russian Money Pit”, *World Policy*, 2016
<<https://worldpolicy.org/2016/10/24/crimea-is-becoming-a-russian-money-pit/>> [Žiūrėta 2018 04 01]
33. Szymański Piotr, “The Multi-Speed Baltic States. Reinforcing the Defence Capabilities of Lithuania, Latvia and Estonia.” *OSW Studies*, 68, 2017.
34. Šešelgytė Margarita, “A Midget Warrior: Security Choices of Lithuania.” *Defence and Security for the Small. Perspectives from the Baltic States*, 2013.
35. Šlekys Deividas, „Ar gali Lietuva išsivaduoti iš romantinio Vyčio šešėlio?” Pranešimas konferencijoje „Pavojingos mintys: Šlekys vs. Girnius”, Vilnius, 2018 kovo 22d.
<<https://www.facebook.com/TSPMI/videos/2045130032170660/>> [Žiūrėta 2018 03 23]
36. Šlekys Deividas, “Lithuania’s Balancing Act.” *Journal on Baltic Security*, Vol.3 Issue 1, 2017.
37. Takacs David, “Ukraine’s deterrence failure: Lessons for the Baltic States.” *Journal on Baltic Security*, Vol.3 Issue 1, 2017.

38. The White House, “Executive Order 13660-Blocking Property of Certain Persons Contributing to the Situation in Ukraine”, 2014 <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/ukraine_eo.pdf> [Žiūrėta 2018 04 20]
39. Trapans Jan Arveds, “The Baltic States: Defence and Geopolitics.” *European Security*, Vol.7, No.3, 1998.
40. Urbelis Vaidotas, “Defence Policies of the Baltic States: from Concept of Neutrality towards NATO membership.” *NATO-EAPC Individual Fellowship*, 2003.
41. VSD, „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas” 2018, <<https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2018/03/LTU.pdf>> [Žiūrėta 2018 04 20]
42. VSD, „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas”, 2014 <<https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2016/10/Gresmiu-vertinimas-2013.pdf>> [Žiūrėta 2018 04 20]
43. VSD, *Žvalgyba*, 2016 <<https://www.vsd.lt/veikla/zvalgyba/>> [Žiūrėta 04 20]
44. Wallin Lars and Bengt Andersson, “A defence Model for Baltic States.”, *European security*, Vol.10, No.1, 2001.
45. Waterfield Bruno, Peter Dominiczak, David Blair, “G8 suspends Russia for annexation of Crimea”, *The Telegraph*, 2014.
<<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/10720297/G8-suspends-Russia-for-annexation-of-Crimea.html>> [Žiūrėta 2018 04 20]
46. Zapolskis Martynas, „Mažųjų NATO šalių naštos pasidalijimo elgesys 2007-2012 metais.” Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2015.
47. Žilinskas Remigijus, „Valstybės atsparumas išorinėms hibridinio pobūdžio grėsmėms: hipotetinis modelis.” *Politologija*, 3 (87) tomas, 2017.

Summary

This paper analyses how events in 2014 Ukraine changed Lithuania's national defence policy. It defines factors such as Russia and NATO, that lead Lithuania to turn back on reinforcement of territorial defence and also has indicated how those changes modified international military commitments. Main question is: does Lithuania balance between international commitments and needs?

Analysing few things: first, Russian foreign policy and threats that it creates; second, threat assessment reports by Lithuania's intelligence services; third, changes in Lithuania's military strategy; and finally – NATO transformation, have shown that Lithuania did not turn away from international military commitment. Vice versa – Lithuania increased multilateral and bilateral cooperation. Support from allies is perceived as main security guarantee. But by changing national defence policy Lithuania has faced new threats that requires modern improvement. Lithuania does not balance between international commitments and territorial defence. Lithuania balances between threats by deciding how to prioritize them.